

**AZİZ NESİN’İN “HOPTİRİNAM” ADLI ESERİNİN ARAPÇA
ÇEVİRİSİNİN SÖZ OYUNLARI VE İRONİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Naime DURAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
YABANCI DİLLER EĞİTİM ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

OCAK, 2020

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 1 (bir) yıl sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Naime
Soyadı : DURAN
Bölümü : Yabancı Diller Eğitimi
İmza :
Teslim Tarihi : 11/ 12/ 2019

TEZİN

Türkçe Adı : Aziz Nesin’in “Hoptirinan” Adlı Eserinin Arapça Çevirisinin Söz Oyunları ve İroni Açısından Değerlendirilmesi
İngilizce Adı : Analysis of Arabic Translation of Aziz Nesin’s Work Called “Hoptirinan” in Terms of Wordplay and Irony

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Naime DURAN

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Naime DURAN tarafından hazırlanan “Aziz Nesin’in “Hoptirnam” Adlı Eserinin Arapça Çevirisinin Söz Oyunları ve İroni Açısından Değerlendirilmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı/Arap Dili Eğitimi Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN

Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Doç. Dr. Erdinç DOĞRU

Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Murat DEMİR

Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 11/ 12/ 2019

Bu tezin Arap Dili Eğitimi Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

Varlığını Hep Kalbimde Hissettiğim Kıymetli Babama, Aileme ve Nişanlıma

TEŞEKKÜR

Öncelikle, lisans eğitimimden bugüne yetişmemde emekleri olan Gazi Eğitim Fakültesi Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalında görev yapmış ve yapmakta olan, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen ilham kaynağım hocalarıma, lisans eğitimimde ve yüksek lisans tez çalışmamda rehberliğini çalışma süresi boyunca sürdüren, desteğini ve engin bilgilerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN'e, tez savunma komitesindeki başta danışman hocama ve değerli hocalarım Doç. Dr. Erdi DOĞRU, Doç. Dr. Gürkan DAĞBAŞI, Doç. Dr. İbrahim ÖZAY ve Doç. Dr. Murat DEMİR'e, tez çalışmam sırasında gönülden desteklerini her daim hissettiğim dostlarım, Arş. Gör. Mehtap ARAL'a, Arş. Gör. Süheyla SARIAYDIN ATAY'a, Ayfer BEYLİK'e ve Merve UÇAR'a, bu süreçte yanımda olan ismini zikretmediğim diğer bütün dostlarıma, aileme, son olarak da bana her koşulda devam etme gücü veren, destekleyen, varlığını hissettiren nişanlım Semir TURUŞKAN'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

**AZİZ NESİN’İN “HOPTİRİNAM” ADLI ESERİNİN ARAPÇA
ÇEVİRİSİNİN SÖZ OYUNLARI VE İRONİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Naime DURAN
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ocak, 2020**

ÖZ

Çeviri, kültürlerarası bir köprüdür. Çeviri, başka kültürleri, yani “ötekini” tanımamızı sağlayan bir etkinliktir. Çeviri en genel kapsamıyla yazılı, sözlü ya da herhangi bir iletişim biçimi yoluyla bir iletinin bir kültürden diğerine, diller arası toplum dilbilimsel veya kültürel aktarımıdır. Çeviri tarihi çok eski yıllara dayanmasına rağmen Türkçe-Arapça arasında yapılan çeviriler gerek niteliksel gerekse niceliksel olarak henüz olması gereken seviyede değildir. Bu durum, mizah çevirisi düzeyinde ise istenen seviyeden çok uzaktır. Türkçeden Arapçaya yapılan mizah çevirisinin niteliksel boyutta değerlendirilmesi daha önce kapsamlı bir şekilde ele alınmamıştır. Bu çalışmada, Aziz Nesin’in 1960 yılında kaleme aldığı “Hoptirinam” adlı öykü koleksiyonunun Arapça çevirisinin çeviri stratejilerine göre değerlendirmesi yapılmıştır. Çalışma; Giriş, Mizah Çevirisi ile İlgili Yapılan Çalışmalar, Aziz Nesin’in Arapçaya çevrilen eserleri, Çalışılan Alanla İlgili Kuramsal Çerçeve, adı geçen eserin değerlendirilmesi ve çalışma sonucunda elde edilen sonuç ve önerileri kapsayan beş bölümden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Arapça, Aziz Nesin, Hoptirinam, Mizah, Çeviri.
Sayfa Adedi : 80
Danışman : Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN

**ANALYSIS OF ARABIC TRANSLATION OF AZIZ NESIN’S WORK
CALLED “HOPTIRINAM” IN TERMS OF WORDPLAY AND IRONY
(Master’s Thesis)**

**Naime DURAN
GAZI UNIVERSITY
INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES
January, 2020**

ABSTRACT

Translation is an intercultural bridge. It is an activity to define other cultures, in other words “the other”. It is interlingual, linguistic or cultural transference of a written and oral message or in any communication form from one culture to another in general term. Although translation history dates back to very old years, translations between Turkish and Arabic are not at an enough level. This is far from desired level when humour translation is considered. Humor translation from Turkish to Arabic has not been discussed in detail qualitatively. In this study, Arabic translation of the story collection called "Hoptirnam" written by Aziz Nesin in 1960 was analysed in terms of translation strategies. In this study, Arabic translation of Nesin's short story collection called “Hoptirnam” in 1960 was evaluated in terms of linguistic, semantic and stylistic aspects. The study is composed of five chapters; introduction, practices related to humour translation, literature review, Aziz Nesin's works translated into Arabic, the results obtained in the study and recommendations according to the results.

Key Words : Arabic, Aziz Nesin, Hoptirnam, Humour, Translation.
Number of the Pages : 80
Supervisor : Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ	vi
ABSTRACT	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	2
1.4. Varsayımlar	2
1.5. Sınırlılıklar.....	3
1.6. Araştırma Modeli.....	3
1.7. Evren ve Örneklem	3
1.8. Verilerin Toplanması.....	3
1.9. Verilerin Analizi.....	4
1.10. İlgili Araştırmalar	4
1.10.1. Mizah Çevirisi ile İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar	4
1.10.2. Mizah Çevirisi ile İlgili Dünyada Yapılan Çalışmalar	5
BÖLÜM II.....	7

KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Mizah Kavramı	7
2.2. Mizahın Türleri.....	9
2.2.1. İroni	9
2.2.2. Hiciv.....	11
2.2.3. Alay.....	11
2.3. Mizah Çevirisi	12
2.3.1. Mizah Çevirisinde Karşılaşılan Zorluklar.....	12
2.4. Çeviri Stratejileri	13
2.4.1. Yerileştirme Yoluyla Çeviri	14
2.4.2. Yabancılaştırma Yoluyla Çeviri	15
2.4.3. Ekleme Yoluyla Çeviri.....	15
2.4.4. Çıkarma Yoluyla Çeviri	15
2.4.5. Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri.....	15
2.4.6. Telafi Yoluyla Çeviri.....	16
2.4.7. Açıklama Yoluyla Çeviri	16
BÖLÜM III	17
ARAPÇADA AZİZ NESİN	17
3.1. Hayatı.....	17
3.2. Arapçada Yayınlanan Aziz Nesin Çevirileri	18
3.2.1. Türlerle Göre Dağılım	18
3.2.2. Çevirmenlere Göre Dağılım	20
3.2.3. Yayın Yeri Göre Dağılım.....	22
3.2.4. Yayınevine Göre Dağılım	23
3.2.5. Yayın Yılına Göre Dağılım.....	24
BÖLÜM IV	26
AZİZ NESİN’İN “HOPTİRİNAM” ADLI ESERİNİN ARAPÇA ÇEVİRİSİNİN SÖZ	
OYUNLARI VE İRONİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	26
4.1. “Hoptirinam” Adlı Öykü Koleksiyonu	26
4.2. Çevirmen Hakkında.....	27
4.2.1. Türkçeden Arapçaya Yaptığı Çeviriler	28
4.3. “Hoptirinam” Öykü Koleksiyonundaki Söz Oyunlarının Arapçaya Çevirisinin	
Değerlendirilmesi	29

4.4. “Hoptirina” Öykü Koleksiyonundaki İroninin Arapçaya Çevirisinin	
Değerlendirilmesi	40
BÖLÜM V	52
SONUÇ VE ÖNERİLER	52
KAYNAKLAR	54
EKLER	59
Ek 1. Çevirmen Abdulkadir Abdelli ile Kısa Bir Röportaj	60
Ek 2. “Hoptirina” adlı eserin Arapça çevirisinin editörü Hatib Bedle ile kısa bir	
röportaj	62

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Örnek İnceleme 1.....	30
Tablo 2. Örnek İnceleme 2.....	30
Tablo 3. Örnek İnceleme 3.....	31
Tablo 4. Örnek İnceleme 4.....	31
Tablo 5. Örnek İnceleme 5.....	32
Tablo 6. Örnek İnceleme 6.....	32
Tablo 7. Örnek İnceleme 7.....	33
Tablo 8. Örnek İnceleme 8.....	33
Tablo 9. Örnek İnceleme 9.....	34
Tablo 10. Örnek İnceleme 10.....	34
Tablo 11. Örnek İnceleme 11.....	35
Tablo 12. Örnek İnceleme 12.....	35
Tablo 13. Örnek İnceleme 13.....	36
Tablo 14. Örnek İnceleme 14.....	36
Tablo 15. Örnek İnceleme 15.....	37
Tablo 16. Örnek İnceleme 16.....	37
Tablo 17. Örnek İnceleme 17.....	38
Tablo 18. Örnek İnceleme 18.....	39
Tablo 19. Örnek İnceleme 19.....	39
Tablo 20. Örnek İnceleme 20.....	39
Tablo 21. Örnek İnceleme 21.....	40
Tablo 22. Örnek İnceleme 22.....	40
Tablo 23. Örnek İnceleme 23.....	41
Tablo 24. Örnek İnceleme 24.....	41
Tablo 25. Örnek İnceleme 25.....	42
Tablo 26. Örnek İnceleme 26.....	42

Tablo 27. <i>Örnek İnceleme 27</i>	43
Tablo 28. <i>Örnek İnceleme 28</i>	44
Tablo 29. <i>Örnek İnceleme 29</i>	44
Tablo 30. <i>Örnek İnceleme 30</i>	45
Tablo 31. <i>Örnek İnceleme 31</i>	45
Tablo 32. <i>Örnek İnceleme 32</i>	46
Tablo 33. <i>Örnek İnceleme 33</i>	47
Tablo 34. <i>Örnek İnceleme 34</i>	47
Tablo 35. <i>Örnek İnceleme 35</i>	48
Tablo 36. <i>Örnek İnceleme 36</i>	48
Tablo 37. <i>Örnek İnceleme 37</i>	48
Tablo 38. <i>Örnek İnceleme 38</i>	49
Tablo 39. <i>Örnek İnceleme 39</i>	50
Tablo 40. <i>Örnek İnceleme 40</i>	50
Tablo 41. <i>Örnek İnceleme 41</i>	50
Tablo 42. <i>Örnek İnceleme 42</i>	51

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Aziz Nesin'in Arapçaya çevrilen eser türleri.....	19
Şekil 2. Aziz Nesin'in Arapçaya çevrilen eser türlerinin yüzdelik dağılımı.	19
Şekil 3. Aziz Nesin'in eserlerini Arapçaya çeviren çevirmenlerin dağılımı.	20
Şekil 4. Aziz Nesin'in eserlerini Arapçaya çeviren çevirmenlerin yüzdelik dağılımı.....	21
Şekil 5. Aziz Nesin'in Arapçaya çevrilen eserlerinin yayım yerine göre dağılımı.	22
Şekil 6. Aziz Nesin'in Arapçaya çevrilen eserlerinin yayım yerine göre yüzdelik dağılımı.	22
Şekil 7. Aziz Nesin'in Arapçaya çevrilen eserlerinin yayınevine göre dağılımı.	23
Şekil 8. Aziz Nesin'in Arapçaya çevrilen eserlerinin yayınevine göre yüzdelik dağılımı. .	24
Şekil 9. Aziz Nesin'in Arapçaya çevrilen eserlerinin yayım yılına göre dağılımı.	25
Şekil 10. Aziz Nesin'in Arapçaya çevrilen eserlerinin yayım yılına göre yüzdelik dağılımı.	25

BÖLÜM I

GİRİŞ

Çeviri, diller ve kültürlerarası bağlantı kurma etkinliğidir. Çeviri, insanları ve kültürleri birbirine bağlayan bir köprüdür. Çeviri etkinliği olmazsa başka kültürleri derinlemesine tanıma fırsatı ve olanağı olamazdı. Çeviri, toplumların bilgilerini birbirleriyle paylaşmalarını sağlayan bir yoldur. Suçin'in de bir söyleşide belirttiği gibi "Çeviri, öteki dilde var olmaktır".

Çevirinin tarihi çok eski dönemlere dayanmaktadır. Babil kulesi efsanesinin yanı sıra Romalılar döneminde çeviri, artık varlığı kesinlik kazanmış bir uğraşı olmuştur. Luther'in İncil çevirisi, Abbasiler döneminde Yunancadan Arapçaya yapılan çeviriler, çeviri tarihinde dönüm noktalarını oluşturmuştur (Suçin, 2007, s.15).

Arapça ise; günümüzde önemini ve dünya dilleri arasındaki etkinliğini gittikçe artıran bir dil haline gelmiştir. Özellikle son yıllarda, resmi dili Arapça olan ülkelerle ticari, ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkilerin artması nedeniyle bu dilde yazılmış veya bu dile çevrilmiş eserlerin incelenmesi de artmaya başlamıştır.

Toplumların ortak mirası olarak kabul edilen yazınsal metinlerin yani; roman, öykü ve tiyatro metinlerinin vs. bir dilden başka bir dile, başka bir deyişle bir kültürden başka bir kültüre aktarımında çevirmen için birtakım sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunların başında kültür farklılığı ve değişik dil yapıları gelmektedir.

Mizah çevirisinde, eserin tarzı, türü, içeriği, anlamı, işlevi, dili gibi dokusunu oluşturan unsurlar gözetilerek erek dile aktarılması, bunu yaparken de erek dil ve kültürün özelliklerinin dikkate alınması gerekmektedir. Aksi halde eser, özgünlüğünü ve sanatsal dokusunu yitirerek, erek dil okuyucusu üzerinde benzer etkiyi yaratmayacaktır.

Dillerin farklı yapılarından dolayı birçok çeviri türünde rastlanan, çevirmeni, kaynağa bağlı kalmak ile eseri veya metni anlaşılır kılmak arasında bırakan unsurlarla, bir dile ve kültüre özgü atasözleri, deyimler, dil oyunları gibi dilsel unsurlar, çevirmenin oluşturması gereken eserde ekleme, çıkarma, kısaltma, değiştirme gibi değişiklikler yapma özgürlüğünü

kısıtlamaktadır. Dolayısıyla çevirmen, sadece bir eserin çevirisini yapmakla kalmayıp, aynı zamanda kaynak dile özgü kültürel unsurların erek dile aktarımını da yapmak zorunda kalmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Mizah çevirisi diğer metin türlerinin çevirisine göre daha zordur. Çeviri yaparken kaynak dildeki ifadenin erek dildeki karşılığını bilmemiz gerekmektedir. Çevirmen metnin içindeki mizahi öğeleri idrak edemezse ve erek dildeki benzer kullanımları bilmezse o mizah öğelerini erek dilde nasıl yeniden üretebilir?

Mizah çevirisi Türkiye’de çok fazla yapılan bir çeviri türü değildir. Bu alanda, özellikle de Türkçeden Arapçaya veya Arapçadan Türkçeye yapılan çevirilerin sayısı çok azdır. Mizah çevirisi, yakın zamana kadar hem çevirmenler hem de akademisyenler tarafından ihmal edilmiş bir çalışma alanıdır.

Bu çalışmada, mizah yazarlarından Aziz Nesin’in eserleri, mizah alanındaki yeri ve önemi üzerinde durulmuş ve “Hoptirnam” adlı eserindeki mizah öğelerinin Arapçaya Abdulkadir Abdelli tarafından yapılan çevirisi ile karşılaştırılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; Aziz Nesin’in Türkçeden Arapçaya çevrilmiş “Hoptirnam” adlı eserini inceleyip mizahi öğelerdeki kültürel farklılıklardan kaynaklanan ifade değişikliklerini, çevirmen tarafından uygulanan çeviri stratejilerini tespit edip çevirmen kararlarına dair öngörülerde bulunmaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkçeden Arapçaya yapılan mizah çevirisinde çeviri stratejileri ve çevirmen kararlarına ilişkin Türkiye bağlamında akademik bir çalışma olmadığı için bu çalışmanın ileride bu alanda çalışma yapmak isteyenler için yol gösterici olması planlanmaktadır.

Çalışmanın Türkçeden Arapçaya yapılmış olan mizah çevirisini çeşitli perspektiflerden inceleyen ilk araştırma olması da çalışmanın önemini artırmaktadır.

1.4. Varsayımlar

Diller arası iletişimi olanaklı kılmak için bir dilden başka bir dile çeviri yapılmaktadır. Çeviri, kaynak metin ve kültürü erek dil ve kültüre aktarmaktır. Kültür ve dil, çeviriye

doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda kaynak ve erek eserler arasında doğru aktarımın sağlanabilmesi için çevirmenin her iki dile hâkim olmasının yanı sıra her iki kültürü de iyi tanıması çeviri sürecinde büyük önem taşımaktadır. Kaynak dilin çevirmenin ana dili olmadığı durumlarda doğru aktarımın sağlanması oldukça güçtür. Bu doğrultuda, bu araştırmada çevirmenin mizah çevirisindeki mizahi öğeleri doğru aktarabilmesi için eserin yazıldığı döneme ait ifadeler ve dil kullanımlarına hâkim olduğu; çevirmenin her iki dil ve kültüre de aşina olduğu varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Çalışma, Aziz Nesin'in 1960 yılında yazılan "Hoptirinan" adlı eseri ve bu eserin 1998 yılında Abdulkadir Abdelli tarafından Arapçaya yapılan "Tri..Ley..Lem" adlı çevirisindeki mizahi öğelerin karşılaştırılması ile sınırlıdır. Adı geçen yazarın Arapçaya çevrilmeyen eserleri ile diğer mizah yazarlarının Arapçaya çevrilmiş eserleri çalışmanın kapsamı dışındadır. Ayrıca "Hoptirinan" adlı eserdeki ve çevirisindeki mizahi öğeler dışındaki yapılar incelemenin kapsamı dışındadır.

1.6. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, içerik analizi yapılacağından genel tarama modellerinden tekil tarama modeli ve örnek olay tarama modeli kullanılacaktır.

1.7. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni; Aziz Nesin'in Arapçaya çevrilen eserleridir. Örneklemi ise; Aziz Nesin'in "Hoptirinan" adlı öykü koleksiyonu ve Abdulkadir Abdelli tarafından yapılan "Tri..Ley..Lem" adlı çevirisidir.

1.8. Verilerin Toplanması

Araştırmada verileri toplamak için Arapça- Türkçe yazılı kaynaklar kitap, sözlük vs. eserler kullanılmıştır.

Yapılan bu araştırmada ilk olarak belirlenen eserin kaynak metni ve Arapçaya yapılan çevirisi yazar tarafından kullanılan mizahi öğeler dikkate alınarak incelenmiştir. İnceleme sonucunda bulunan örnekler söz oyunları ve ironi başlıkları altında tablolarla verilmiş ve kullanılan çeviri stratejileri tespit edilmiştir.

1.9. Verilerin Analizi

Çalışma nitel bir araştırma olduğundan toplanan verilerin özelliklerinden yola çıkılarak var olan veri analiz yöntemleri gözden geçirilmiş, araştırma için en uygun yöntemle bir veri analiz planı geliştirilmiştir. Konu ile ilgili toplanan veriler, öncelikle bir tasnife tabi tutulmuştur. Daha sonra metinler üzerinde gerekli tetkik ve tenkitler yapılarak alan dâhilindeki veriler, ham veri düzeyinden içerik analizi yapılmak suretiyle işlenmiş veriler haline getirilmiştir.

Verilerin analizi için nitel analiz tekniklerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu çerçeveye göre veriler söz oyunları ve ironi başlıkları altında düzenlenmiştir. Buna göre kapsam dışında kalan bazı veriler dışarıda bırakılmıştır. Sonra düzenlenen verilere, gerekli yerlerde dolaylı alıntılarla yer verilmiştir. Daha sonra bulguların ilişkilendirilerek anlamlandırılması sağlanmıştır. Son olarak elde edilen veriler kullanılan çeviri stratejilerine göre yorumlanmıştır ve ilgili başlıklara göre genel sonuç değerlendirmesi yapılmıştır.

1.10. İlgili Araştırmalar

1.10.1. Mizah Çevirisi ile İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Erguvan (2015), “A Relevance-Theoretic Approach to the Turkish Translation of Homorous Culture-Specific Items in Family Guy” adlı yüksek lisans tezinde, *Family Guy* dizisindeki mizahi kültürel unsurların çevirisinin Sperber ve Wilson’ın ortaya attığı ve August Gutt’un çeviriye uyarladığı bağıntı kuramı çerçevesinde nasıl analiz edilebileceğini araştırmıştır. Sonuç kısmında ise; araştırmacı, bağıntı kuramının *Family Guy* dizisinde bulunan mizahi kültürel unsurların çevirisinin analizi için açıklayıcı bir niteliğe sahip olduğu ve Leppihalme’nin çeviri stratejilerinin durum komedilerinde yer alan mizahi kültürel unsurların çevirisinde kullanılabileceğine değinmiştir.

Göktaş (2009), “Camus: *Yabancı*’nın Dört Çevirisi ve Mizahi Öğelerin Çevrilebilirliği” adlı makalesinde, adı geçen eserin çevirilerinde ikilemelerin ne ölçüde çevrildiği ve yapının anlamsal kurgusuna ne ölçüde yaklaşıldığı ve yapıtta bulunan mizahi öğelerin ne derece doğru çevrildiğini anlamak için yapılmış olan dört çevirisi incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise; araştırmacı, *Camus*, olumsuz, uyumsuz, çelişkiler içinde olanı ön plana çıkartarak yeren bir sanat dalı ve gerçeğin güldürücü yanlarını ortaya koyan bir yazın türü olarak tanımlanan mizahı, saçmayı ortaya çıkarmak için kullanıldığına değinmiştir. Bundan dolayı

da yapıtta yer yer alan mizahi öğelerin güldürmekten ve eğlendirmekten uzak olduğunu vurgulamıştır. Aynı zamanda, araştırmacı, yazınsal çeviri söz konusu olduğunda özgün yapının her zaman tüm eşdeğerliklerin birden gözetilerek aktarılamadığı, çevirmenin tercihi doğrultusunda, özgün yapının bazen çeviri yapıtta diğer eşdeğerlikler gözetilmeden sadece bir eşdeğerlik gözetilerek de aktarıldığı sonucuna varmıştır.

Karavin (2015), “Translating Humor: A Comparative Analysis of Three Translations of *Three Men in a Boat*” yüksek lisans tezinde, Jerome K. Jerome’un farklı mizah türlerini içeren *The Men in a Boat* adlı ünlü romanının Türkçedeki üç çevirisinin betimsel karşılaştırması yapılmış ve nesnel bir çeviri eleştirisi sunulmuştur. Karşılaştırmalarda, erek metinlerin kaynak metindeki mizahi etkiyi yeniden yaratırken başvurdukları yöntemler betimsel olarak incelenmiştir. Metinsel incelemede Attardo ve Raskin tarafından geliştirilen GTVH (General Theory of Verbal Humour) teorisinde sunulan parametrelerden faydalanılarak, çevirilerdeki dilbilimsel benzerlik ve farklılıklar tanımlanmıştır.

1.10.2. Mizah Çevirisi ile İlgili Dünyada Yapılan Çalışmalar

Alharthi (2016), “Challenges and Strategies of Subtitling Humour: A Case Study of the American Sitcom Seinfeld, with Particular Reference to English and Arabic” adlı doktora tezinde, altyazı mizahının zorlukları ve stratejilerini incelemiştir. Ayrıca adı geçen yapıtta kullanılan mizah türlerini de incelemiştir.

Xeni (2014), “Investigating the Process of Translation: Humour Translation Norms, Strategies and Approaches in Children’s Literature” adlı yüksek lisans tezinde, çocuk edebiyatının Yunancadan İngilizceye çevirisinde çevirmenin mizahi öğeleri çevirirken izlediği stratejileri ve yaklaşımlarını incelemiştir.

Yakın (1999), “Translation of Humour with Special Reference to the Cartoons in *Leman* and Other Popular Weekly Humour Magazines of Turkey” adlı doktora tezinde, Türkiye’deki mizah dergisi olan *Leman*’da bulunan karikatürleri analiz etmiştir. Ayrıca diğer haftalık mizahi magazin dergilerinin çevirisi üzerinde bir araştırma yapmıştır. Aynı zamanda, adı geçen dergilerin ve *Leman* dergisinde bulunan karikatürlerin çevirisinde kullanılan mizah çevirisi stratejileri ve bu dergilerin çevirisinde kullanılabilecek mizah türlerini incelemiştir. Bruździak (2009), “Shifts of Meaning in Humour Translation as Exemplified by the Polish Translation of *Shrek*” adlı doktora tezinde, *Shrek* filminin Polonya diline yapılan mizah çevirisinde meydana gelen anlam kaymalarını incelemiştir.

Akhavan & Asad (2011), “Humor and Translation: A Case Study of Black Humor in Langston Hughes’s Poetry” adlı makalede, adı geçen eserde bulunan kara mizah çevirisinin üzerinde durmuşlardır.

Antonopoulou (2004), “Humor Theory and Translation Research: Proper Names in Humorous Discourse” adlı makalede, Raymond Chandler’in Yunancaya çevrilen romanlarının mizahi söylemlerinin çevirisine ilişkin bir araştırma yapmıştır.

Armat, Armat & Googol (2012), “Humour Translation in English Cartoons Subtitled into Persian” adlı bildiride, İngilizce olan çizgi filmlerin Farsçaya çevrilmiş altyazılarının mizahi öğelerinin çevirisi incelenmiş ve çeviriler yapılırken uygulanan stratejileri araştırmışlardır.

Asimakoulas (2004), “Towards a Model of Describing Humour Translation: A Case Study of the Greek Subtitled Versions of Airplane! and Naked Gun” adlı makalede, adı geçen eserlerin Yunanca altyazılarının üzerinde bir araştırma yapmıştır.

Guodong (2010). “Reconstructing Russian Humour in Chinese Translation” adlı makalede, farklı kültürlerden kaynaklanan mizah çevirilerinin anlam kaymasının üzerinde bir inceleme yapmıştır. Aynı zamanda Rus mizahının Çince çevirilerinde yeniden nasıl inşa edilebileceğini araştırmıştır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Mizah Kavramı

Mizah çok güçlü ve köklü bir iletişim biçimidir. İletişimden dolayı insanoğlunun olduğu her alanda mizah en etkili yönleriyle karşımıza çıkmaktadır.

Tanımlanması zor bir kavram olsa da mizah, günlük yaşantıda kişiler arası ilişkilerde, toplumun tepkilerini ve isteklerini dile getirmede alternatif bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Mizah yalnızca kişiler arası iletişimde değil, günlük hayatımızın her alanında etkisini gösterebilmektedir (Uğur, 2008, s.17).

Mizah kavramı, “eğlendirmek, güldürmek ve birinin, bir davranışa incitmeden takılmak amacını güden ince alay olarak tanımlanır. Gerçeğin güldürücü yanlarını ortaya koyan yazın türüdür” (Özcan, 2002, s.13).

Mizah genel olarak üç aşamadan meydana gelmekte olup bunlar uyarılma, sorun çözme ve sonuçtur. Uyarılma aşaması; dinleyicinin mizahi bir işaret alması ile başlar. Uyarıcı evre başlangıç evresi olduğu için önemlidir. Her aşama bu aşama üzerinden yürümektedir. Yapılacak esprinin bütün özellikleri ve içeriği uyarılma aşamasına göre yapılmalıdır. Bu aşamanın ardından sorun çözme gelir. Burada uyumsuzluklar sonuçlandırılır ve çözümle beraber yüzlerce gülümseme meydana gelir. Mizah keyifli olmasına rağmen yapısı itibarıyla hem birleştirme hem de ayrıştırma özelliği bulunmaktadır (Yardımcı, 2010, s.15).

Mizah, insanların her alanda başvurduğu iletişimsel unsurlardan biridir. Bundan dolayı sıkça kullanılmaktadır. Mizah sıkça kullanılmasına rağmen araştırmacılar arasında mizahın tanımı konusunda fikir birliği yoktur. Ancak, hepsi de bir tanımının olduğunu düşünmektedirler (Uğur, 2008, s.39).

Mizah, bir olgunun tuhaf ve eğlendirici yönlerinin insanlarda gülme duygusu uyandıracak bir biçimde anlatılmasıdır. Mizah, sadece gülmekten ibaret bir anlatım biçimi değildir; mizah içinde sadece gülme unsuru taşımaz; anlatılan konunun başka açılardan ele alınıp düşünülmesini sağlar. Ayrıca mizahla anlatılmak istenen duygu ve düşünceleri bazen şiirle

veya düz yazıyla anlatmak mümkün değildir. Mizah, alışılmış yollardan anlatılamayan mesajları nükteli bir üslup içinde karşı tarafa anlatmaya yarar (Yakar, 2008, s.7).

Psikologlar, mizahı çeşitli şekillerde tanımlamışlardır. Komik veya eğlendiren hareket veya ifade, kişinin hoşça vakit geçirmesine katkıda bulunan her şey, gülmeyi oluşturan nesne, yapılan mizah tanımlamalarındandır (Adams, 2002, s.5).

Çoğu insana mizahın ne olduğu sorulduğunda, muhtemelen kendilerini güldüren bir şey olarak anlatırlar. Mizah, genel olarak komik bir dürtüyle başlayan, gülümseme veya gülme gibi bir tavırla biten, hoşnutluk veren bir deneyim olarak görülmektedir (Susa, 2002, s.45).

Mizahın kökeninde eğlence ve hoşgörü yer almaktadır. Hemen hemen bütün toplumlar mizah bu iki unsur sayesinde şekil kazanabilmiş ve temel gelişimini sürdürebilmiştir (Öngören,1998, s.15). Mizah, tüm dillerde farklı şekillerde tanımlansa da araştırmacılar, mizahta gülmenin önemli olduğunda birleşmektedirler. Mizah, eğlenceyi artırarak, insanları uyarıp, gülme durumunu oluşturmaktadır. Mizah pek çok toplum için önemli ve faydalı bir sosyal araçtır (Uğur,2008, s.40).

Mizah, canlı olan bir milletin kültürüdür. İnsan nerede olursa olsun kendi kusurlarıyla dalga geçtiğinde onlardan kurtulmaktadır. Birçok insan da gerçeği değiştirmek için mizahın bir yol olduğunu söylemektedir (Ma'ruf, 2005, s.128).

Bugüne kadar pek çok düşünür, mizahın ne olduğu konusunda açıklamalarda bulunmaya çalışmışlar, ancak bir anlaşmaya varamamışlardır. Çünkü mizah, toplumlara, sınıflara, uluslara hatta kişilere göre ayrılıklar gösteren bir kavramdır. Bu durum mizahın çok tanımının yapılmasını haklı çıkarmaktadır. Çünkü herkes kendi anlayacağı mizahı tanımlamaktadır (Nesin, 2001, s.19).

Freud, mizahın üç temel sosyal fonksiyonundan bahsetmiştir. İlk olarak mizah, kültürel açıdan konuşulmak istenmeyen tabuların yıkılmasını ve bunların korku duyulmadan gündelik yaşama katılmalarını sağlar. İkinci olarak, karşıt görüşlere uyabilme yetisini geliştirir. Üçüncü olarak mizah, düşmanlık ve saldırganlık duygularının baskı altına alınmasına, daha ılımlı düşünülmesine yardımcı olduğunu söylemiştir (Uğur, 2008, s.41).

Mindess'e göre; "aklın bir sınırı olarak akılsızlıkla yaşamı algılama", Ludovici'ye göre ise; "bir kişinin herhangi bir durum ya da konuma diğerlerinden daha iyi uyum sağladığını hissetmesiyle yaşanan üstünlük duygusu" olarak tanımlanmaktadır. Cicero'ya göre mizah; "her durumda verilecek nükteli bir cevap, karşısındaki kişiyi kibarca azarlayan bir ruh hali" olarak tanımlanmaktadır (Eker, 2014, s.47-48).

Hilmi Yücebaş mizahı "en iyi savunma silahı" olarak görürken; Cemal Kutay ona "hürriyetin çocuğu" der. Bu bağlamda düşünüldüğünde henüz hür irade gösteremeyen

toplumlar, mizahı şiddet unsurlarının yerine tercih edebilir ve gerek duyduğu özgürlüğü ağır tebessümlerle kazanmaya çalışır (Eker, 2014, s.49).

Mizahın etkili olabilmesi için, neye gönderme yaptığının, hangi kültürel, toplumsal ya da dilsel bağlama dayandığının anlaşılması gerekir.

Bu tanımlamalardan yola çıkılarak mizah özetle, insanoğlunun yapısı gereği yaşamda var olan gülme eyleminin, olumlu ve olumsuz duygu yönlerinin gülme ve eğlenme biçimleriyle dışa vuruluşunu ifade eden gerçeğin gülmece ile yansıtılmasıdır.

2.2. Mizahın Türleri

Mizah türleri bizi “Nasıl mizah yapılır?” sorusuna götürür. Mizah; insanı ve insana ait olan ya da olmayan birçok unsuru malzeme ettiğinden ne konu ne de alan açısından eksiklik yaşamaz. Hele ki günümüz kitle kültürleri baz alındığında, birbiriyle çelişkili ve sürtüşmeli pek çok sosyolojik ve psikolojik vaka halihazırda mizahta kullanılabilmektedir.

Mizah kavramı; hiciv, ironi, alay gibi terimlerin birbirleriyle kesişen, her zaman tam olarak ayırt edilemeyen anlam alanlarının yarattığı terminolojik karmaşa içindedir.

2.2.1. İroni

İroni üzerine çalışmış olan Soren Kierkegaard, ironi kavramının Sokrates ile başladığını ileri sürer (Kierkegaard, 2009, s.12).

Günümüzde kuşkunun felsefe için öneminin tartışıldığı çok konuşma yapılıyor; ama, kuşku felsefe için neyse, ironi de kişisel hayat için odur. İroni, sınırlar, sonlu kılar, tanımlar ve böylece doğruluk, edimsellik ve içerik üretir; azarlayıp cezalandırmak yoluyla denge, kişilik ve tutarlılık sağlar (Kierkegaard, 2009, s.362).

İroni kelimesi ile trajikomik kavramının birbirlerini tamamlar nitelikte gibi görünmesinin sebebi, ironinin içinde barındırdığı tezatlıktan ileri gelmektedir. Anlatılmak istenenin ile söylenenin birbirinin zıddı olması ironide esastır. Ironinin edebi bir anlatım tekniği olmasının yanı sıra, gündelik hayatta da fazlasıyla karşımıza çıkar. Zira insanoğlu ironiyi sever. Bunun da sebebi esasında gündelik yaşamda mizaha fazlaca ihtiyaç duymamızdan kaynaklanmaktadır. İronik söylem, zengin çağrışımları olan kelimeler kullanmayı gerektirir ve “ironi yaptım” ifadesini söyletecek kadar hem gerçekçi hem de zekice uygulanmalıdır (Elmas, 2010, s.142).

İroni, tarih boyunca gerçekleri dile getirmek için kullanılan sivri bir üslubu içinde barındıran bir kavramdır. Bu yüzden ironi bazen birçok kişinin canını yakabilir. Huzursuz ve huysuz yapısı, doğruculuğundan kaynaklanır. Neşeli olmaktan ziyade karanlıktır. Bazen naif,

masum bazen de kurnazdır. Bir şeyleri yıkma, ihlal etme, rahatsız etme konusunda üstüne yoktur. Bu yapısıyla da, doğası gereği yenilikçi ve yıkıcı olan sanata, pek çok kez ilham vermiş, zihinleri tazelemiş ve yeni yaratım alanlarına kaynak oluşturmuştur (Dökeroğlu, 2013, s.1).

Kökleri antik dönemlere dayanan bu kavram, önce söz sanatlarında kendini gösterir. Oxford'un tarihsel sözlüğü, sözcüğün İngilizcede bilinen ilk kaydının Sokrates'in kullandığı retorik tekniğini anlattığını, fakat on yedinci yüzyılın ortasından itibaren mecaz anlamla "olayların beklentilerle alay edercesine çelişkili sonucu" anlamını taşımaya başladığını kaydeder. Bu anlamı Fransızcada "ironi du sort", İngilizcede ise 1884'te kayda geçirilen "irony of time", "zamanın alayı" terimleri içerir. Temelinde hiciv ve yoğun bir eleştiri içeren bu sözcük tam karşılığını bulamadığından genellikle aynı ifadeyle kullanılır. Ancak "alaysama, alaya alma" olarak da kullanımlarına rastlanmaktadır (Dökeroğlu, 2013, s.1).

İroni kavramının neredeyse adıyla özdeşleştiği en önemli isimlerden birisi de Danimarkalı filozof, ilahiyatçı ve yazınsal ironi ustası Soren Kierkegaard'dır. Akademisyenlerin varoluşçu, neo-ortodoksçu, hümanist ve bireyci olarak tanımladıkları Kierkegaard, felsefe, ilahiyat psikoloji ve edebiyat disiplinlerini içine alan çalışmalarıyla, modern düşüncenin en önemli figürlerindendir. Kierkegaard'a göre:

İroni kavramının Sokrates'le birlikte dünyaya geldiği su götürmez bir gerçektir. Bundan sonra Sokrates'in varoluşunun esasen ironi olduğunu söylersek ve daha da ileri giderek ironinin olumsuz bir kavram olduğunu iddia edersek, onu anlatan bir resim çizmenin ne kadar olanaksız ya da en azından görünmezlik örtüsü altına saklanmış bir cini resmetmek kadar zor olduğunu anlarız (Kierkegaard, 2009, s.12).

Bugünkü anlamıyla ironi kavramını ortaya atan filozoflar, Cicero ve Quintillan olmuştur. Her şeyden önce bir söz sanatı olarak tanımladıkları ironi anlayışları, daha önce Sokrates'in ortaya koyduğu ve gülmece ögesinden yoksun ironiden farklıdır. Cicero'dan sonra öncelikli amacı iğneleyerek güldürmek olan bu günkü anlamına oldukça yakın ironi tanımlaması doğar (Dökeroğlu, 2013, s.2)

Bu topuzun birinin başına inmesi hiç de boşuna değil. Bunda bir hikmet olsa gerek. Ey yurttaşlar, o hikmet nedir, bilir misiniz? Bu bizim babadan kalma topuz, suçluların üstüne düşüp onların başını eziyor. Mademki topuz birinin başını ezmiştir, onun bir suçu olsa gerek (Nesin, 2013, s.81).

Yukarıda Nesin'in eserinden alıntısı yapılan içerik incelendiğinde; ironinin kullanıldığı görülmektedir. Zira topuzun birinin başına düşmesi, o kişinin mutlaka bir suçu olduğuna değinilmesi, Nesin'in halkı mizahi bir dille eleştirdiğini göstermektedir.

2.2.2. Hiciv

“Hiciv, gerçekliğin alaya maruz kalan kimi yönlerine estetik bir üslupla gerçekleştirilen sözlü saldırıdır” (Eker, 2014, s.71). Entelektüel birikim ve zekâ ürünü olan hiciv, sosyal, kişisel ya da kamusal aksaklıkları, yanlışları, sapkınlıkları keskin bir üslupla ve sanatkarane tarzda ortaya koyar. Acımasızlık, alay etme, zaafılara saldırı temelinden kaynaklanan hiciv, mizahın en yaygın kullanım alanı bulan ve sıra dışılığı sebebiyle dikkat çeken türüdür. Hicvin formatı suçlama ve küfre dönüşmeye de çok uygun olduğu için eleştirilen kişiye açıkça saldırı tarzındaki en ağır mizah uygulamasıdır. Ayıplama, kınama, teşhir etme, aşağılama hicvin en önemli cezalandırma mekanizmalarıdır (Öngören, 1998, s.32).

Hicvin daha çok nazım şeklinde karşımıza çıkması, onun aynı zamanda edebi bir tür olarak nitelendirilmesine yol açmıştır. İslam ansiklopedisi hicvi, alaylı eleştiri ve eleştiri metinlerinin oluşturduğu edebi bir tür olarak tanımlamaktadır (Okay, 1998, s.447).

Batılı kaynaklarda hiciv kavramı “satire” kelimesi ile karşılanır. Satire, önce Eski Yunan çağında ortaya çıkmış olmakla birlikte, tarihi ve kültürel sebeplerden dolayı, Batı uygarlığına Latince aracılığıyla girmiş bir türdür (Cebeci, 2008, s.187).

18. yüzyılın önemli satire yazarı Alexander Pope, satirin ahlaksal bir işlevi olduğunu kabul etmekle birlikte, bu işlevin gerçek ehemmiyeti konusunda yeni bir açılıma olanak sağlayacak bir adım atar: Pope’a göre, “satir yazarı, kötüyü ve zalimi yenilgiye uğratma ya da onu alt etme umudunu kaybetse bile, en azından kendi zevki için yazmaya devam etmelidir (Cebeci, 2008, s.191).

2.2.3. Alay

Türk Dil Kurumunun yayınladığı Türkçe Sözlük’e göre alay: “Bir kimsenin, bir şeyin, bir durumun, gülünç, kusurlu, eksik vb. yönlerini küçümseyerek eğlence konusu yapma.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Lefebvre (2001, s.135) “Alay, alaycılık hor görülen ve ezilen özneliğin, bireyi yabancılaştıran şeylere başkaldırışı değil midir?” diye sorarken alayı otoriteye karşı bir silah olarak mekanikleştirir.

Kişisel hesaplaşmalardan başlayarak, etki alanı genişleyebilecek bir şekilde yönetilen/yöneten çekişmesine dahi malzeme olabilecek olan alay türü, azımsanamayacak bir statü zedelenmesine sebebiyet verebilecek güce sahiptir. Alay eden kişinin, içinde yaşatmış olduğu görelî intikam hırsından süzülerek, olay edilenden şok etkisi yaratabilecek, şaşırtabilecek, üzecek hatta kızdıracak boyutlara varabilir.

2.3. Mizah Çevirisi

Mizah çevirisi, çevirmenlerin karşı karşıya kaldığı en zor çeviri türlerinden biridir. Genellikle de bazı bilginler tarafından aktarılamaz bir durum olarak kabul edilmektedir. Mizahi öğeleri bir dilden başka bir dile aktarmak diğer edebi çeviri türlerine göre daha zordur. Çünkü çeviri yaparken anadildeki ifadenin erek dildeki karşılığının bilinmesi gerekmektedir. Mizah çevirisini yapan çevirmenin metnin içindeki mizahı idrak edememesi durumunda onu yeniden üretebilmesi söz konusu olmamaktadır. Örneğin; Diot (1989, s.84) bu konuyu şöyle ifade etmektedir; “Mizahi bir metni çevirmek söz konusu olduğunda, şiir çevirisi yapmak kadar zordur”. Aynı kültürde olsa bile mizahın kabul edilebilirlik seviyesi ve okuyucunun tepkisi bakımında önemli ölçüde farklı olduğu söylenebilir.

Ayrıca, Vandaele’ye göre (2010, s.150), mizahın dilsel olarak çevrilemezliğinden bahsedildiğinde bilim insanları yan anlam, çok anlam, dilin lehçe çeşitliliği ve söz oyunları gibi dil ötesi iletişimden kaynaklı sorunların olduğunu belirtmişlerdir.

Bunun yanı sıra mizah çevirisi yapan kişinin sosyal çevredeki kurallarla, beklentilerle, çözümlerle ve sosyal uzlaşıyla başa çıkabilmesi gerekir (Vandaele, 2010, s.149). Buradan anlaşılacağı üzere; mizah çevirisinde karşılaşılan pek çok sorun olmasına rağmen çevirinin mümkün olduğu ve çevirmenin sosyokültürel koşulları göz önüne alarak uygun çeviri stratejileri uygulayabileceği düşünülmektedir.

2.3.1. Mizah Çevirisinde Karşılaşılan Zorluklar

Birçok düşünür ve bilgin, bugüne kadar mizah çevirisi sırasında yaşadıkları zorluklardan bahsetmiştir. Bunun nedeni ise; çevirmenlerin kültüre özgü referansların dile çevrilmesi de dâhil olmak üzere sayısız sorunla baş etmek zorunda olmalarıdır. Özellikle mizah için uygulamaya yönelik yaklaşımlar, çevirmenler için zorluklar yaratmaktadır ve dört unsurda öne çıkmaktadır (Vandaele, 2002, s.150).

1. Mizah üretimi, kahkaha gibi fizyolojik reaksiyonlar ürettiğinden gözlemlenebilir bir süreçtir. Buna göre, kaynak metindeki mizahi öğelerin yarattığı etki hedef kitleye yansıtılmazsa kimse çevrilmiş mizahi ifadeye gülmez.
2. Çevirmenler mizah çevirisi konusunda ne kadar hassas olsalar da bazen onu yeniden üretemediklerini hissedebilmektedirler. Böylece mizah üretiminin yetenek ile ilgili olduğu söylenebilir.

3. “Mizahın takdir edilmesi bireysel olarak değişir”, yani çevirmen mizahi bir ifadeyi tanıyabilir fakat onu komik bulamayabilir. Bu nedenle; çevirmen, kötü bir şakayı çevirmek veya gerçekten komik bir efekt yapmak arasında kararsız kalabilir.
4. Son olarak da, mizahın retorik etkisi, çevirmenlerin mizah yaratması için çok zor olabilir.

Bu çalışmanın ışığında, mizahın yeniden üretiminde de sorunlara yol açabilecek bir zorluk daha eklemek mümkündür. Mizah olgusu belirli bir sosyokültürel topluluğa yakından bağlı olduğu için mizah çevirisinin asıl zorluğunun, sınırlı derecede paylaşılan bir bilgi düzeyine sahip iki dilsel toplulukta mizah ve sosyokültürel bilgi arasındaki bağlantının kurulması olduğunu belirtmek mümkündür.

2.4. Çeviri Stratejileri

Çeviri stratejileri, çevirmenlerin bir metni seçerken ve çevirirken o metne yaklaşımları ve aktarım sırasında benimsedikleri birtakım yöntemlerdir. Başka bir deyişle, çevirmenle ortaya çıkardığı çeviri metni arasındaki ilişkinin niteliği strateji kavramıyla açıklanabilir (Gürçağlar, 2014, s.38).

Krings (1986, s.18) çeviri stratejisini “tercümanın somut çeviri sorunlarını somut bir çeviri görevi çerçevesinde çözme potansiyeli olan planları” olarak tanımlamaktadır. Seguinot (1989, s.34) çevirmenler tarafından kullanılan üç evrensel strateji olduğuna inanmaktadır. Birincisi; mümkün olduğunca kesintisiz çeviri yapmak, ikincisi; yüzeysel hataları hemen düzeltmek, üçüncüsü ise; metindeki niteliksel veya biçimsel hataları düzeltmeyi gözden geçirme aşamasına bırakmaktır.

Loescher (1991, s.8), çeviri stratejisini “bir metni ya da herhangi bir bölümünü çevirirken karşılaşılan bir problemi çözmek için potansiyel olarak bilinçli bir prosedür” şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımda da belirtildiği gibi, bilinç kavramı, öğrenciler veya çevirmenler tarafından kullanılan stratejileri ayırt etmede önemlidir. Bu bağlamda, Cohen (1998, s. 4), “bilinç unsurunun stratejileri, stratejik olmayan bu süreçlerden ayıran şey olduğunu” iddia etmektedir.

Ayrıca Bell (1998, s.188), evrensel (bütün metinlerle uğraşanlar) ve yerel (metin segmentleriyle uğraşanlar) stratejiler arasında ayrım yapar ve bu ayrımın çeşitli çeviri sorunlarından kaynaklandığını doğrulamaktadır.

Venuti (1998, s.240), çeviri stratejilerinin “çevrilecek yabancı metni seçme ve çeviri yöntemini geliştirmenin temel görevlerini içerdiğini” belirtmektedir. Çeviri stratejilerine atıfta bulunmak için yerlileştirme ve yabancılaştırma kavramlarını kullanmaktadır.

Jaaskelainen (1999, s.71), stratejiyi “bir dizi yeterlilik, bilginin edinilmesini, depolanmasını veya kullanılmasını destekleyen bir dizi adım veya süreç” olarak görmektedir. Bu stratejilerin “doğada sezgisel ve değişken olduğunu ve benimsenmelerinin çevirmenin amaçlarındaki değişiklikler tarafından etkilenen bir karar anlamına geldiğini” savunmaktadır.

Çevirinin süreci ve ürünü dikkate alındığında, Jaaskelainen (2005), stratejileri iki ana kategoriye ayırır; bazı stratejiler süreçte olan şeylerle ilgilenirken bazıları metinde olan şeylerle ilgilenmektedir.

Jaaskelainen’in (2005, s.5-6) de yazdığı gibi ürüne bağlı stratejiler, metni seçmek ve çevirmek için bir yöntem geliştirmek gibi temel görevleri içermektedir. Bununla birlikte, sürece bağlı stratejilerin “bir çevirmenin çeviri durumunun belirlediği amaçlara ulaşmak için kullandığı bir dizi kurallar veya ilkeler olduğunu” belirtmektedir. Bunu da iki türe ayırmaktadır; evrensel stratejiler ve yerel stratejiler. “Evrensel stratejiler genel ilke ve eylem biçimlerine, yerel stratejiler ise çevirmenin problem çözme ve karar verme ile ilgili özel faaliyetlerine atıfta bulunduğunu” dile getirmektedir.

2.4.1. Yerlileştirme Yoluyla Çeviri

Yerlileştirme, kaynak metnin yabancılığının en aza indirgenmesidir ve böylece çeviri metin erek dil okurları tarafından kolaylıkla kabul görür. Venuti yerlileştirme kavramını Alman felsefecisi Friedrich Schleiermacher’in çeviri üzerine düşünceleri doğrultusunda açıklamaktadır. Buna göre “Ya çevirmen yazarı olduğunca rahat bırakır ve okuru ona doğru yaklaştırır ya da okuru rahat bırakır ve yazarı ona doğru yaklaştırır”. Yazarın okura yaklaştığı durumlarda, kaynak metnin kültürel ve dilsel farklılıklarının azaltılarak yerlileştirme stratejisinin benimsenmesi söz konusudur (Taş, 2017, s.7). “Çevirinin amacı kültürel bir ötekinin aynı, fark edilebilir, hatta alışılmış olarak akla getirilmesidir; bu amaç her zaman yabancı metnin tamamen yerlileştirmeye maruz kalmasına” neden olmaktadır (Venuti, 1995, s.18). Çevirmenin yerlileştirme stratejisini benimsemesinin çeşitli sebepleri olabilir. Örneğin; “çevirmen yaşadığı dönemin siyasi ve kültürel gerçekliklerine göre yerlileştirmeyi seçmiş olabilir” (Venuti, 1998, s.240-241). Erek kültürdeki çeviri geleneğini sürdürmeyi isteyebilir, aykırılıktan çekinebilir veya farkında olmadan yerlileştirme çeviri

stratejisini benimsemiş olabilir. Bu strateji doğrultusunda çeviri sürecinde farklı görünen kültürel unsurları çevrilirken, kültürel unsurları çıkarma, atlama, değiştirme, ekleme, kendi kültürüne uyarlama, işlevsel çeviri gibi çeviri uygulamalarına başvurulabilir.

2.4.2. Yabancılaştırma Yoluyla Çeviri

Yabancılaştırma, kaynak dilin kültürel özelliklerinin hedef metinde en üst düzeyde hissettirilmesidir. Bu ise erek dilde kültürel yabancılaştırmanın en üst düzeyde olması demektir. Yabancılaştırma işleminin baskın olduğu bir hedef metinde, sürekli olarak ithal edilmiş dilbilgisi ve kültür özellikleri varlık gösterir (Suçin, 2007, s.169). Öte yandan yabancılaştırma stratejisi okurun yazara götürüldüğü, başka bir ifadeyle, erek dil okurlarının yabancı metindeki farklılıklarla karşılaştığı, şaşırdığı, düşündüğü ve sorguladığı bir süreci ifade etmektedir. Yabancılaştırma stratejisini benimseyen bir çevirmen kültürel unsurları çevirirken sözcüğü sözcüğüne çevirme, tırnak işareti veya italik yazım ile farklılığı vurgulama, sözcüğü olduğu gibi aktarma, dipnot kullanarak çevirme, açıklama veya açıklama yaparak çevirme, not ekleme gibi çeşitli çeviri uygulamaları gerçekleştirebilmektedir. Yabancılaştırma, kaynak metnin dilsel ve kültürel özelliklerini korumayı amaçlayan çevirmenlerin benimsediği ve ön plana taşıdığı bir stratejidir (Taş, 2017, s.7).

2.4.3. Ekleme Yoluyla Çeviri

Arapça-Türkçe, Türkçe-Arapça çevirilerde çok fazla rastlanan çeviri stratejilerinden biridir. Ekleme yoluyla çeviri, kaynak metinde karşılığı bulunmayan bazı sözcük veya ifadeleri erek metne ekleme stratejisidir (Suçin, 2007, s.190).

2.4.4. Çıkarma Yoluyla Çeviri

Bu strateji bazı durumlarda bir ifade ya da bir sözcüğün çevirinin yapılmadığı durumudur. Belli bir öge ya da ifade tarafından taşınan anlam, metnin gelişim açısından çok önemli değilse okuyucunun dikkatini uzun açıklamalarla başka yöne çekmek yerine söz konusu sözcük ya da ifadenin çevrilmemesi tercih edilebilir (Suçin, 2007, s.192).

2.4.5. Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri

Anlam yerine biçime odaklı olan bir çeviri stratejisidir. Sözcükler erek dilin sözdizimsel kurallarına uygun olarak dilin el verdiği ölçüde birebir çevrilir. Fakat yapılan çeviri anlam

açısından erek kültürde farklı bir anlam taşıyabilmektedir. Çevirinin amacına bağlı olarak literal çeviride çeviri işlemi olarak farklı bir işlev yerine getirmektedir.

Örneğin, bir deyim ya da atasözünün sözcüğü sözcüğüne çevirisi o kültürün maddi kültürüyle ilgili bilgi edinmek isteyenlere yardımcı olabilir. Benzer şekilde, “Bülbülü altın kafese koymuşlar Ah vatanım! Demiş” şeklindeki bir atasözü “The nintingle was put in a golden cage but it cried for its home” şeklindeki sözcüğü sözcüğüne çevirisi dilin kısıtlamalarından ötürü tam birebir eşdeğeri çeviri olmazsa da Türk kültürünün yazın geleneği, halk edebiyatı ve türkülerinde sıklıkla karşılaşılan bülbülün simgelediği özgürlük, vatan sevgisi, varlıkla ilgili kavramlar konusunda yabancı okurun fikir edinmesini sağlar (Yazıcı, 2011, s.67).

2.4.6. Telafi Yoluyla Çeviri

Newmark’a göre (1988, s.90) telafi, “sözcüğü sözcüğüne bağlı olarak söz dizimin herhangi bir yerinde ortaya çıkan anlam, ses etkisi, kullanım ve mecaz kaybının, söz dizimin başka bir yerinde veya ona yakın sözcüklerle giderilmesi işlemidir”

Telafi, genellikle kaynak metnin etkisiyle erek metnin etkisi arasında aynı türden bir farklılığı gerektirebilir. Bu farklılık, değişik biçimlerde ortaya çıkabilir. Suçin’e göre (2007, s.181), söz gelimi kaynak metinde örtük olan bir şeyi belirtik hale getirme ya da belirtik olan bir şeyi örtük hale getirme durumu söz konusu olabilir. Düzanlamın yananlamla değiştirilmesi veya yananlamın düzanlamla değiştirilmesi gerekebilir. Telafi, somut olanın soyut olanla ya da soyut olanın somut olanla telafi edilmesini içerebilir.

2.4.7. Açıklama Yoluyla Çeviri

Açıklama, erek dilde bir eşleştirmenin yapılamaması halinde ya da kaynak ve erek dillerin üslup tercihlerindeki farklılıklardan dolayı deyimsel dil kullanmak uygun olmadığı takdirde deyimlerin çevirisinde kullanılabilecek bir yöntemdir (Suçin, 2007, s.164). Başka bir deyişle açıklama, kaynak metinde bulunmayan ancak kaynak metin bağlamından ve erek kültüre dayalı bilgiden yola çıkarak çevirmenin ek bilgiyi çeviri metnin içinde yoğurarak açıklamada bulunmasıdır. Newmark (1988, s.91-92), çeviri eserde ek bilgilerin çeşitli şekillerde verilebileceğini, bunların metin içerisinde, sayfanın sonunda dipnotlar düşmek, her bölümün sonuna dipnot koymak veya sonuna not ilave etmek suretiyle olabileceğini ifade etmektedir.

BÖLÜM III

ARAPÇADA AZİZ NESİN

3.1. Hayatı

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önemli yazarlarından gerçek adı Mehmet Nusret olan Aziz Nesin, 20 Aralık 1915 yılında İstanbul Heybeliada'da doğmuştur.

Aziz Nesin, çok yönlü sanatçı kişiliği, gazeteciliği, öykü ve roman yazarlığı, mizahçılığı ve bu alanlardaki çalışmalarıyla Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında ve fikir hayatında önemli bir yere sahiptir (Balaban, 2016, s.9).

Aziz Nesin, 1937 yılında Harp Okulu'nu bitirerek subay olmuştur. Aynı yıl, Beyoğlu Askeri Fen Tatbikat Okulu'na meslek eğitimi görmek için gitmiştir. Bu sırada İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'ne de girmiştir. Orada minyatür, tezhip, hat, çinçilik ve ciltçilik eğitimi almıştır. Resimle de ilgilenmiştir. 1939 yılında Fen Tatbikat Okulu'nu da bitirmiş ve meslek hayatına Muratlı'da başlamıştır.

1 Ocak 1944 yılından itibaren Millet dergisinde Aziz Nesin takma adıyla öyküleri yayınlanmıştır. İlk öyküsü; “Arkadaş Hatırı”dır. Nesin, 1945 yılında “Yedigün” dergisinde ve bu dergiyle birlikte çıkarılan “Karagöz” gazetesinde redaktörlük ve yazarlık yaparak profesyonel anlamda da yazarlığa başlamıştır. “Yedigün” dergisinde şiirler ve başka imzalar altında magazin hikâyeleri yazmıştır. Nesin, 1945 yılında Tan gazetesine girerek köşe yazıları, fıkralar ve röportajlar yayınlamıştır. Nesin'in bu yazılarındaki mizah gücü, okuyucuların beğenisini kazanmıştır. Bugünkü mizah hikâyeciliğinin temelini teşkil eden ilk hikâyelerini 1945 ve 1946 yıllarında Tan gazetesinde yayınlanmıştır. 4 Aralık 1945 yılında Tan gazetesinde köşe yazarlığı yaparken gazetenin politik nedenlerden dolayı kapatılmasıyla işi sona ermiştir. Aynı yıl çalışmış olduğu “Yedigün” dergisinden de çıkarılmıştır. Aziz Nesin, bu olaydan sonra sadece sekiz sayısı çıkabilen Cumartesi adında bir magazin dergisi çıkarmıştır. Kısa bir süre “Vatan” gazetesinde de çalışmıştır (İspir, 2006, s.13-14).

1973 yılında kimsesiz çocukları yetiştirmek için Nesin Vakfı'nı kuran Nesin, bu tarihten sonraki yaşamını yazarlığın yanısıra bu vakfı güzelleştirmeye ve çocuklara faydalı olabilmeye adanmıştır. 1982 yılında ilk çocuklarını alan vakıf günümüzde kırk öğrenci kapasitesiyle çalışmalarına devam etmektedir.

Nesin'in bir üst yapı olarak gördüğü edebiyat ona göre, etki ve tepki yoluyla insanların bilinçlenmesini, kendilerini ve toplumu değiştirme özlemi kazanmalarını sağlar. Bu nedenle Nesin, toplumu değiştirme çabası içinde eserler yazan bir sanatçıdır. Nesin, bu çabasını mizah aracılığıyla gerçekleştirmiştir. Nesin, mizahi bir üslup kullanarak yazdığı öykülerinde halkın kullandığı yerel dille toplumsal sorunları dile getirmiştir. Yazarın yerel dil kullanımı, toplumculuğunun ve halka ait olan her şeyi benimsemiş olmasının sonucudur (Şahin, 2012, s.8). Bu doğrultuda Nesin mizahının, toplumsal olan halk mizahı olduğu ve düşündürerek güldürmeyi amaçladığı söylenebilir.

Aziz Nesin, masal, şiir, hikâye, oyun, roman, anı, taşlama, gezi yazısı, köşe yazısı, monolog, araştırma, seçki, söyleşi, gülüt, inceleme, günce ve mektup tarzında pek çok eser yazmıştır. Aziz Nesin, gülmece edebiyatında, Türkiye'de olduğu gibi yurtdışında da bilinen bir Türk yazardır. Aziz Nesin, yaşadığı toplumun içinde bulunduğu koşullarını, insanlarını, yaşama ve düşünce biçimini çok iyi gözlemleyip düş gücüyle birleştirebilmeyi başaran ve tüm bunları en mükemmel biçimde yazıya dökabilen yazarlardandır.

Nesin, 6 Temmuz 1995 tarihinde Çeşme'de gerçekleşen bir imza gününün ardından vefat etmiştir.

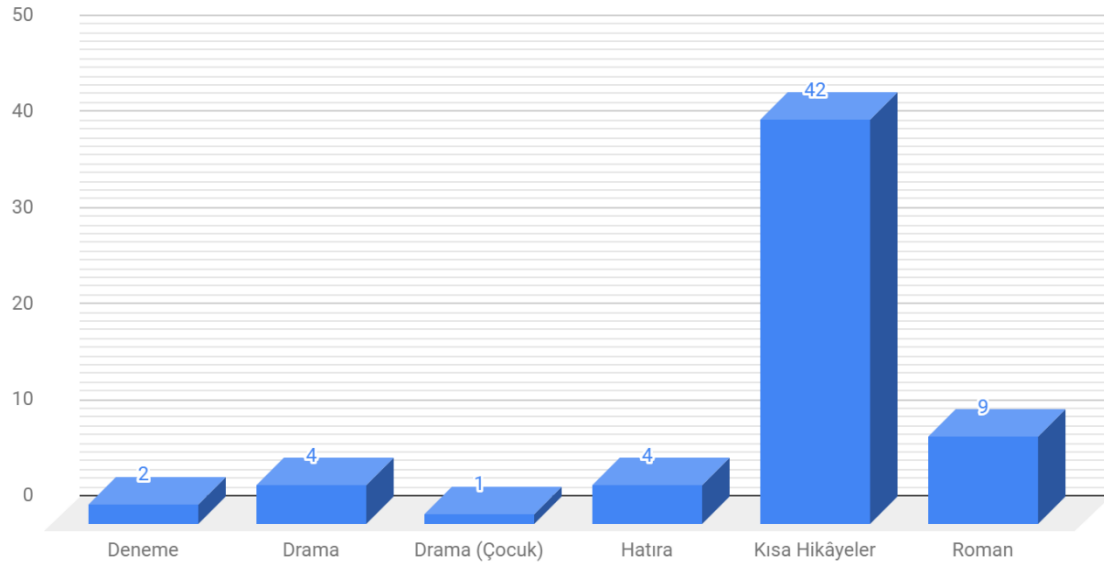
3.2. Arapçada Yayınlanan Aziz Nesin Çevirileri

Bu bölümde Aziz Nesin'in Türkçeden Arapçaya çevrilen eserlerinin türlerine, çevirmenlere, yayım yerine, yayınevine ve yayım yılına göre dağılımları ve analizleri yer almaktadır.

3.2.1. Türlere Göre Dağılım

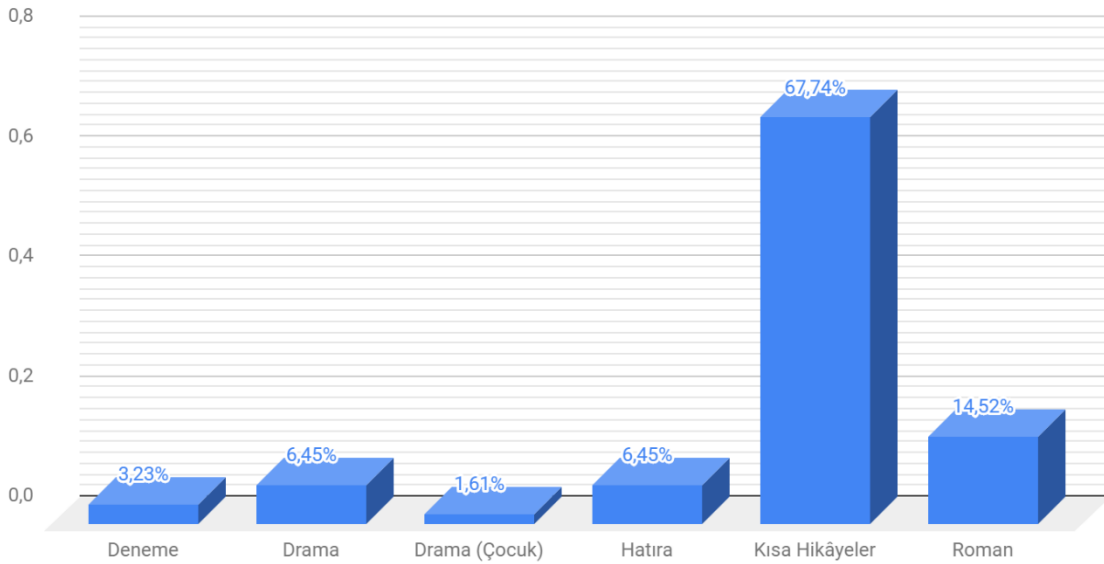
Aziz Nesin'in şimdiye kadar yazdığı birçok türdeki eserleri Arapçaya çevrilmiştir. Bu durum da, türlerin ne olduğu fark etmeksizin Aziz Nesin'in pek çok eserinin Arapçaya çevrildiğini göstermektedir.

Türlere Göre Dağılım

Şekil 1. Aziz Nesin'in Arapçaya çevrilen eser türleri.

Türlere Göre Dağılım

Şekil 2. Aziz Nesin'in Arapçaya çevrilen eser türlerinin yüzdelik dağılımı.

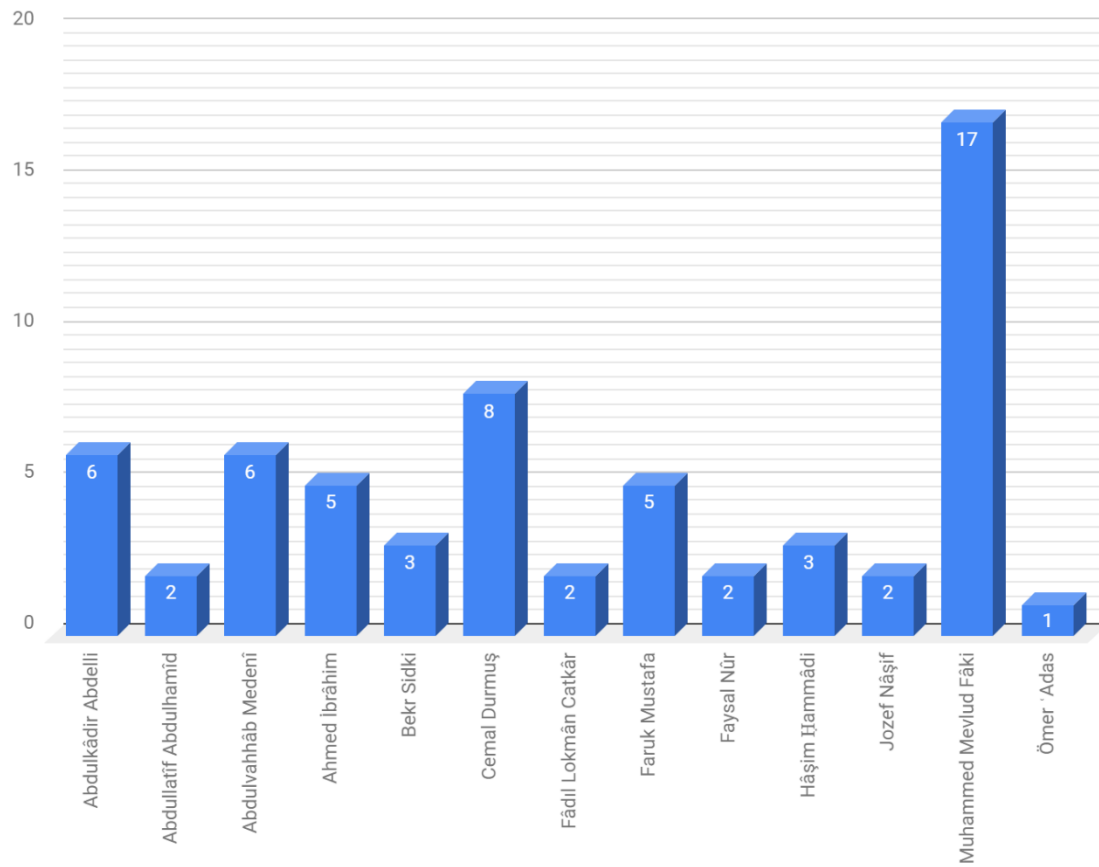
Yukarıdaki grafiğe bakıldığında Aziz Nesin'in yazdığı farklı türlerde altmış iki eserin Arapçaya çevrildiği görülmektedir. Bu eserler de türlere göre ayrılmaktadır. İki deneme, dört drama, bir çocuk draması, dört hatıra, kırk iki kısa hikâye ve dokuz romanın Arapçaya çevrildiği görülmektedir. Arapçaya en çok çevrilen türün kısa hikâyeler olduğu aşikârdır.

Ardından sırasıyla roman, drama ve hatıra türleri gelmektedir. Onları deneme, çocuk draması türleri takip etmektedir.

3.2.2. Çevirmenlere Göre Dağılım

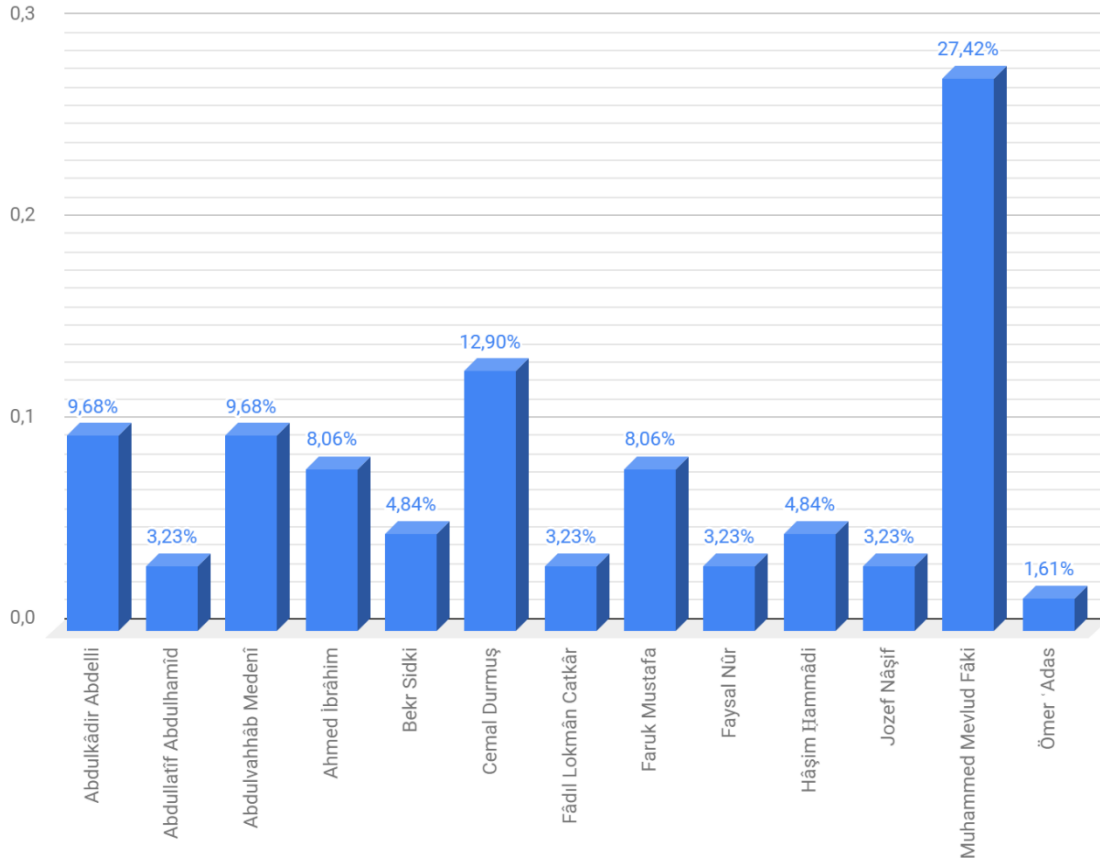
Aziz Nesin'in eserleri birçok Arap çevirmen tarafından Arapçaya çevrilmiştir.

Çevirmenlere Göre Dağılım

Şekil 3. Aziz Nesin'in eserlerini Arapçaya çeviren çevirmenlerin dağılımı.

Çevirmenlere Göre Dağılım

Şekil 4. Aziz Nesin'in eserlerini Arapçaya çeviren çevirmenlerin yüzdelik dağılımı.

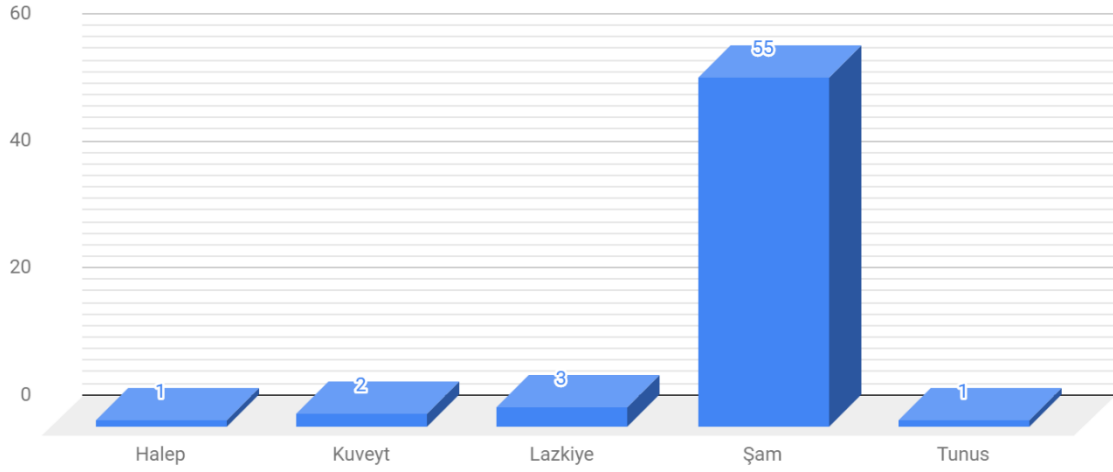
Yukarıdaki grafikte Nesin'in eserlerini Arapçaya çeviren toplam on üç çevirmenin bulunduğu görülmektedir. Aziz Nesin'in en çok eserini Arapçaya çeviren Muhammed Mevlud Fâki'dir. Akabinde Cemal Durmuş, Abdulkâdir Abdelli, Abdulvahhâb Medenî, Ahmed İbrâhim, Faruk Mustafa, Bekr Sidki, Hâşim Hammâdi, Abdullatîf Abdulhamîd, Fâdıl Lokmân Catkâr, Faysal Nûr, Josef Nâşif ve Ömer 'Adas gelmektedir.

Aziz Nesin'in eserlerinin Arapçaya çevrilmesinin arkasında birçok neden yatmaktadır. Bu nedenlerden birinin siyasi sorunlardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü bir ülkedeki siyasi olaylar aktarılırken mizahi bir dil kullanıldığında yapılan eleştiriler ve iğneler çok fazla göze batmamaktadır.

3.2.3. Yayın Yerine Göre Dağılım

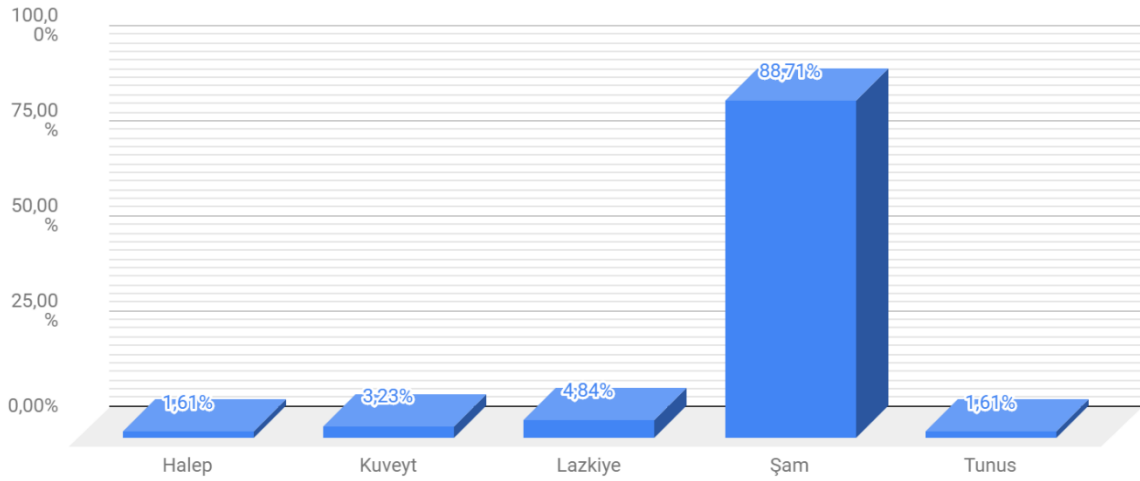
Aziz Nesin'in Arapçaya çevrilen eserlerinin çokluğu akla bu kadar çevirinin hangi bölgede yayımlandığı sorusunu getirmektedir.

Yayın Yerine Göre Dağılım

Şekil 5. Aziz Nesin'in Arapçaya çevrilen eserlerinin yayım yerine göre dağılımı.

Yayın Yerine Göre Dağılım

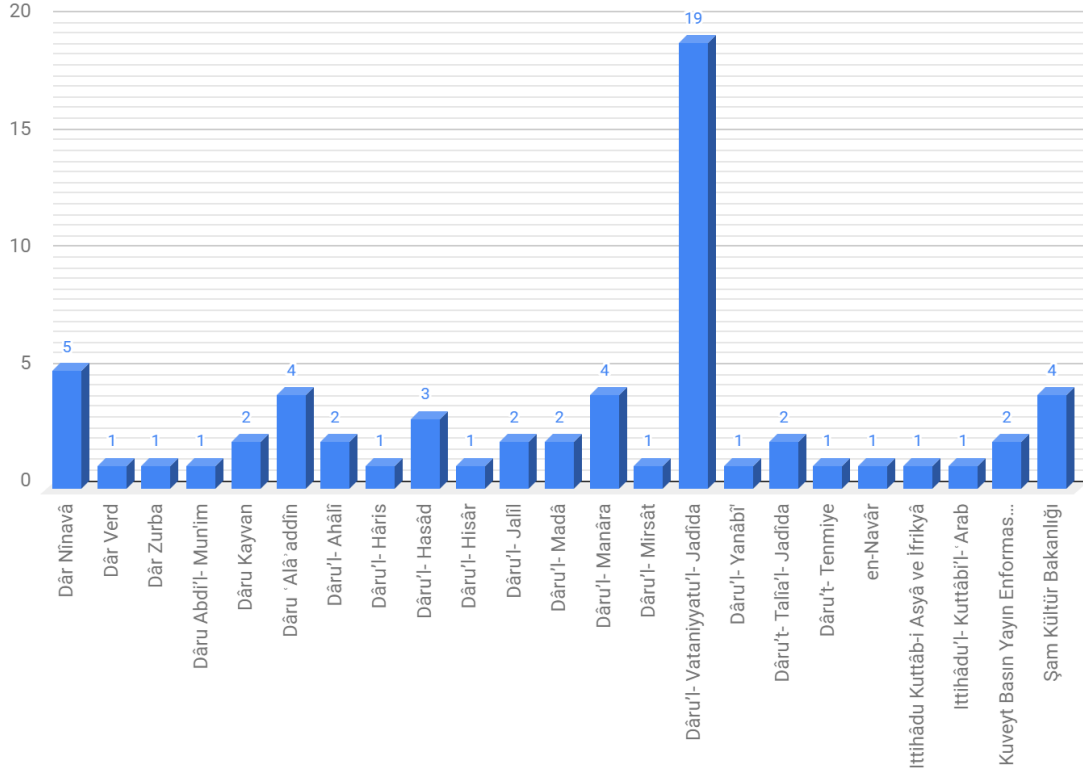
Şekil 6. Aziz Nesin'in Arapçaya çevrilen eserlerinin yayım yerine göre yüzdelik dağılımı.

Yukarıdaki grafiğe bakıldığında; Nesin’in çevrilen eserlerinin beş yerde yayımlandığı görülmektedir. Yayımlanma sırasına göre; Suriye’nin başkenti olan Şam, Suriye’nin Lazkiye ve Halep şehirleri, akabinde Kuveyt ve Tunus gelmektedir. Grafikte de görüldüğü üzere çevrilen eserlerin çoğunluğu Şam’da yayımlanmıştır.

3.2.4. Yayınevine Göre Dağılım

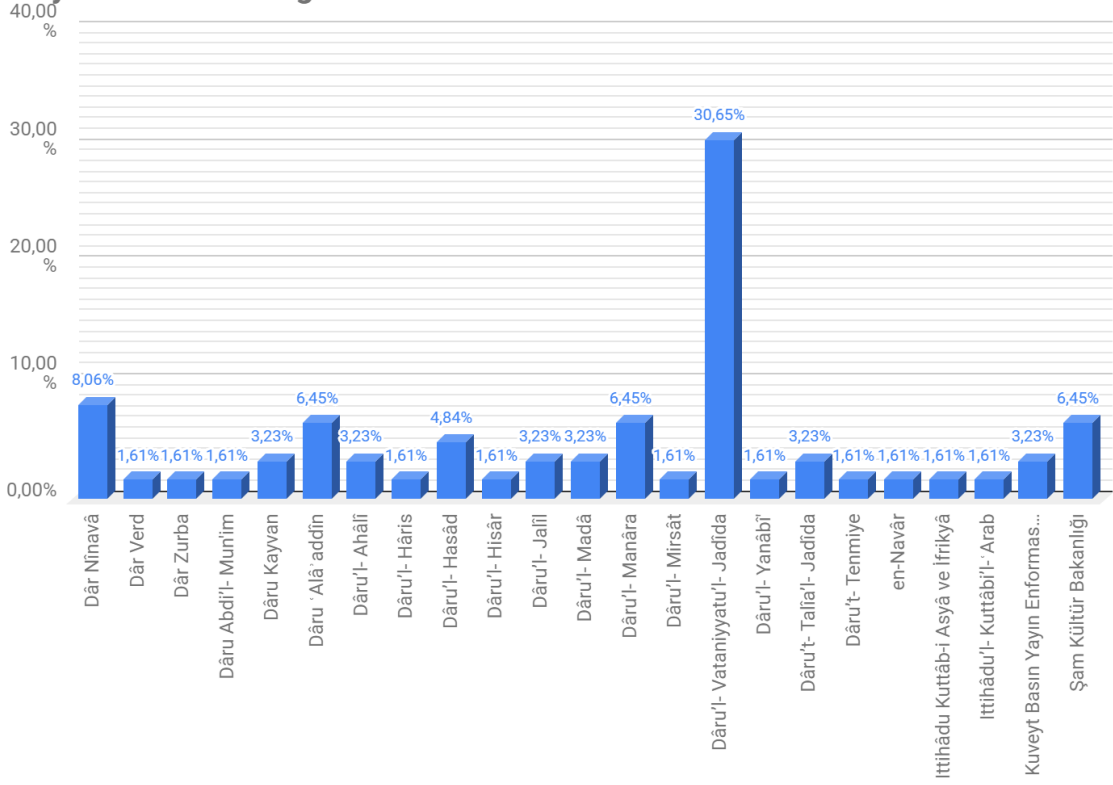
Aziz Nesin’in Arapçaya çevrilen eserlerinin yayınevlerine ilişkin yapılan araştırmaya göre yirmi üç adet yayınevinin bu çevirileri yayınladığı bilinmektedir. En fazla yayın yapan yayınevleri Şam’da bulunan Dâru’l- Vataniyyatu’l-Jadida, Dâr’u Nînavâdır, Dâru ‘Alâ’ddîn, Dâru’l- Manâra ve Şam Kültür Bakanlığıdır.

Yayınevine Göre Dağılım

Şekil 7. Aziz Nesin’in Arapçaya çevrilen eserlerinin yayınevine göre dağılımı.

Yayınevine Göre Dağılım

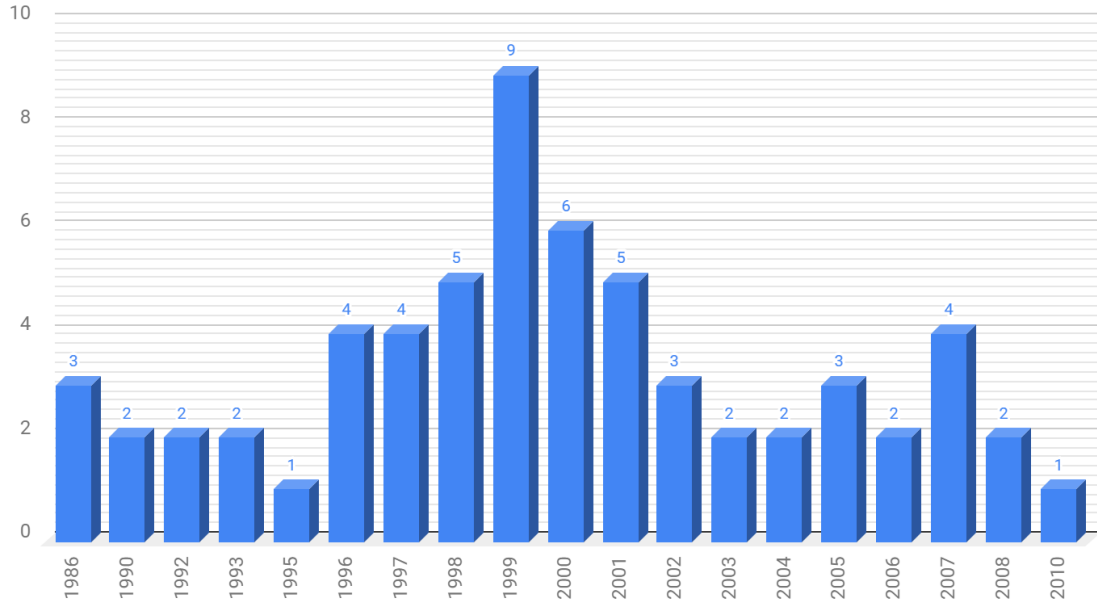

Şekil 8. Aziz Nesin'in Arapçaya çevrilen eserlerinin yayınevine göre yüzdelik dağılımı.

3.2.5. Yayımlı Yılına Göre Dağılım

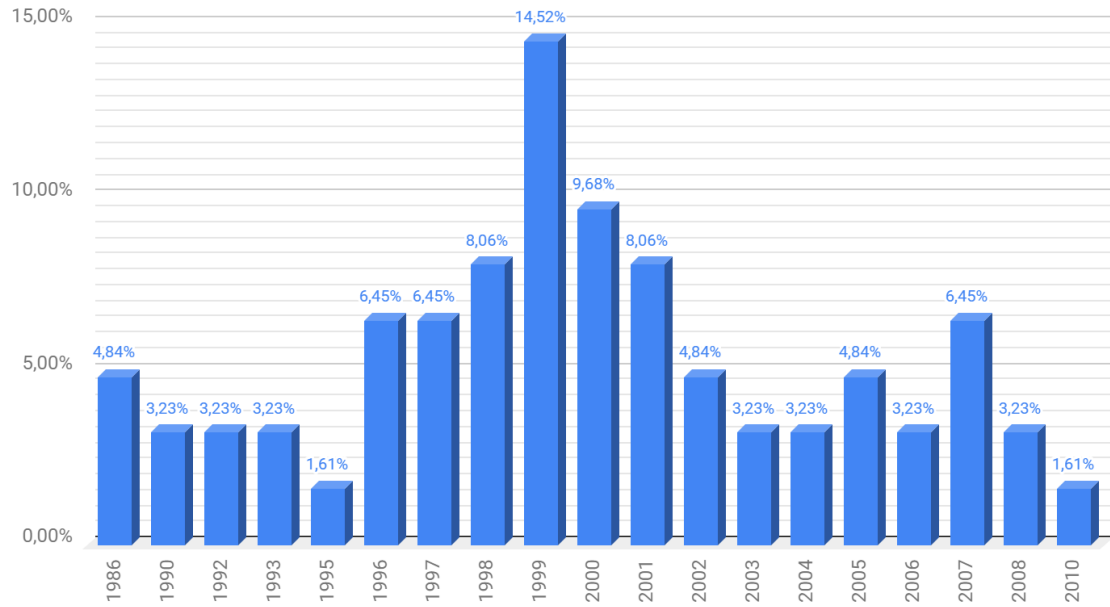
Aziz Nesin'in eserlerinin Arapça çevirilerinin yayım yıllarına ilişkin grafiğe bakıldığında en fazla eserinin yayımlandığı yıl 1999 yılıdır. Zikredilen yılda toplam dokuz eser yayımlanmıştır. Akabinde 2000 yılında altı eser yayımlandığı görülmektedir. En az eser ise 1995 ve 2010 yıllarında yayımlanmıştır. 1996, 1997 ve 2007 yıllarında ise dörder eser yayımlanmıştır. 1998 ve 2001 yılında ise beşer eser yayımlanmıştır. 1986, 2002 ve 2005 yıllarında da üçer eserin yayımlandığı görülmektedir. 1990, 1992, 1993, 2003, 2004, 2006 ve 2008 yıllarında ise ikişer eser yayımlanmıştır.

Yayın Yılına Göre Dağılım

Şekil 9. Aziz Nesin'in Arapçaya çevrilen eserlerinin yayım yılına göre dağılımı.

Yayın Yılına Göre Dağılım

Şekil 10. Aziz Nesin'in Arapçaya çevrilen eserlerinin yayım yılına göre yüzdelik dağılımı.

BÖLÜM IV

AZİZ NESİN'İN “HOPTİRİNAM” ADLI ESERİNİN ARAPÇA ÇEVİRİSİNİN SÖZ OYUNLARI VE İRONİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. “Hoptirnam” Adlı Öykü Koleksiyonu

“Hoptirnam”, masal unsurları kullanılarak devlet yönetiminde yaşanan yolsuzluğun ele alındığı bir öykü koleksiyonudur. Aziz Nesin, “Hoptirnam” adlı öykü koleksiyonunda açık ve duru bir dil kullanmasının yanı sıra masallarda klasikleşmiş tekerlemeleri kendine has mizahıyla değiştirmiş ve masalların içeriğine göre uyarlamıştır. Bu eserdeki masallar, 1960 yılında baskıcı yönetim zamanında yazılmış her birinin arka planında derin mesajları olan masallardır. Yazar, bu eserde açıkça dile getiremediğini, yazamadığını masala sığınarak topluma iletmeye çalışmıştır. Öykü- masallarda çıkarların nasıl bir insanı değiştirdiğini, en yumuşak başların bile baskı ve haksızlık sonunda nasıl baş kaldırdıklarını, sorgulamanın gerekliliğini, kendinden kaçmanın olanaksızlığını, sırf bir iş yapmış olmak için yapılan eylemlerin insanlara fayda sağlayamayacağını anlatmıştır.

Aziz Nesin'in 1960 yılında ele aldığı “Hoptirnam” adlı öykü koleksiyonu on yedi öyküden oluşmaktadır. Bu öykülerin içeriğine kısaca değinecek olursak; ilk öykü “Beklenen Kişi” öyküsüdür. Bu öykü, yöneticileri seçen halka yönelik eleştiriler yapan bir öyküdür. “Aziz Moktus ile Fahişe Kamenna” öyküsü; din adamlarına yönelik eleştiriler içeren bir öyküdür. “Arş Doğuya, Marş Batıya” adlı öyküsü; yaşantısından yakınan halkın konu edildiği öykülerden biridir. “Hoptirnam”; masal unsurları kullanılarak devlet yönetiminde yaşanan yolsuzluğun ele alındığı bir öyküdür. “İlerleyelim, Yükselelim, Kalkınalım” adlı öykü de sorgulamadan yapılan eylemlerin hiçbir fayda sağlamadığını anlatan bir öyküdür. “Biz İnsanlar” adlı öyküsünde; insanların ruh hali bozuklukları ele alınmıştır. “Bir Başka Kurt Masalı” öyküsünde, toplumda tercih edilen çoğunluk hangi taraftaysa azınlıkların da

zamanla onlara benzemeye çalıştığına değinilmiştir. Bu masalda bulunan kuzunun menfaatleri gereği kurda dönüşmesine ve toplumsal hayattaki iyinin kötüye evrilmesine dikkat çekilmiştir. “Paldır Küldür” öyküsü, yanlış medeniyet algısının masalsı unsurlarla ele alındığı bir öyküdür. “Huzur Ülkesi” öyküsü, yöneticilerin halk üzerindeki etkilerini eleştiren bir öyküdür. “Koca Topuz” öyküsünde devletin başındaki yiğidin, halka güzellikle söz geçiremeyince kaba kuvvete başvuruşu ele alınmıştır. “Günümüzde Bir Masal” öyküsünde insanların açgözlülüğü ve yetinmeyi bilmeme ele alınmıştır. “İncir Çekirdeği” öyküsü de devletin halk üzerindeki baskının yarattığı sonuçlara yönelik yazılmış bir öyküdür. “Kuyruk Altı Öncüleri” öyküsü, semboller aracılığıyla çıkarıcı insanların eleştirildiği bir öyküdür. “Patlıcan Kavgası” öyküsünde ise yöneticilerin halk üzerindeki etkilerinin incelendiği hem halka hem yöneticilere yönelik tespitler içeren bir öyküdür. “Neden, Niçin, Nasıl?” öyküsü, şehrin en lüks lokantalarından birine yemeğe giden bir adam ve karısının başından geçenlerin anlatıldığı ve adamın gözlemleri aracılığıyla topluma yönelik çıkarımlara varılan bir öyküdür. “Fantiko” öyküsü, dönemin siyasi ortamına yönelik eleştiri getirilen masalsı bir öyküdür. “Bir Resmi Araba Anlatıyor” öyküsü, mizahi bir anlatım yoluyla arabaları konuşturarak halka yapılan sömürünün anlatıldığı bir başka öyküdür.

Aziz Nesin’in öykü kişileri, toplumun hayat zorluğu çeken kesimlerinden oluşur. Bu kişiler çektikleri sıkıntılar karşısında etkin bir tepki göstermek ya da harekete geçmek yerine yakınlardan pasif direniş gösterirler. Bu duruma Nesin, eserlerinde sık sık değinmiştir.

“Hoptirnam”ın Arapçaya çevirisi “Tri..Ley..Lem” olarak Abdulkadir Abdelli tarafından 1998 yılında yapılmış ve Lübnan-Beyrut merkezli el-Medâ yayınevi tarafından yayınlanmıştır.

Bu bölümde, Aziz Nesin’in “Hoptirnam” adlı öykü koleksiyonundaki söz oyunlarının ve ironinin Arapçaya çevirisinde kullanılan çeviri stratejileri de ele alınmıştır.

4.2. Çevirmen Hakkında

Abdulkadir Abdelli, 1957’de Suriye’nin İdlip kentinde doğmuştur. İlköğrenimini İdlip’te bitirmiştir. Ankara üniversitesinde Türkçe dil kursunu bitirdikten sonra, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisine (Mimar Sinan Üniversitesi) girmiştir. Dekor ve Kostüm bölümünü bitirip 1984 yılında çizgi film konusunda yüksek lisans yapmıştır. Çeşitli Arap gazetelerinde plastik sanat eleştiri yazıları yazmıştır. 2004-2008 yılları arasında Suriye televizyonunda yayınlanan “Kültür Dergisi” programı için haftalık plastik sanat eleştirisi hazırlamıştır.

Yazdığı bazı plastik sanat eleştirileri “Fırça-2000” adlı kitapta toplanmıştır. Gazi Üniversitesi, Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalında yüksek lisans yapmıştır. Çeşitli gazete ve dergilerde mizah yazıları yazmıştır. Çeşitli Arap gazetelerine Türk edebiyatı üzerine onlarca yazı, makale ve çeviri yayınlamıştır. Türk televizyon dizileri ve film çevirileri yapmıştır. 02 Mart 2017 yılında yakalandığı kanserle uzun bir mücadeleden sonra vefat etmiştir.

4.2.1. Türkçeden Arapçaya Yaptığı Çeviriler

- Aziz Nesin: Surnâme, Tek Yol, Ölmüş Eşek, Memleketlerin Birinde, Hoptirinam
- Haldun Taner: Onikiye Bir Var, Keşanlı Ali Destanı, Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım
- Orhan Pamuk: Cevdet Bey ve Oğulları, Beyaz Kale, Yeni Hayat, Sessiz Ev, Kara Kitap, Benim Adım Kırmızı, Kar, İstanbul, Masumiyet Müzesi, Kafamda Bir Tuhaflık
- Muzaffer İzgü: Sıpa, Milli Kahraman Matador Mahmud, Seçmeler (Altgeçit)
- Yaşar Kemal: Teneke, Çakırcalı Efe, Köroğlunun Ortaya Çıkışı, Karaca Oğlan, Alageyik
- Fakir Baykurt: Yılanların Öcünü
- Sabahattin Aksal: Kral Üşümesi
- Ayfer Tunç: Maniniz Yoksa Annem Size Gelecek
- Orhan Kemal: Elkızı, Müfettişler Müfettişi, Cemile
- Murat Tuncel: İnanna
- Orhan Veli: Bütün Şiirleri
- Serkan Özburun: Babiali Kahvehanesi, Hayal Evi İslamul
- Elif Şafak: Bit Palas
- Işık Sükan: Asitane Efsaneleri
- Halil İbrahim: Çankaya’ya Duvaksız Gelin
- Ahmet Hamdi Tanpınar: Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Huzur
- Latife Tekin: Ormanda Ölüm Yok

- Oya Baydar: Kayıp Söz
- Demet Altınyelklioğlu: Hürrem
- Ece Temelkuran: Muz Sesleri
- Okay Tiryakioğlu: Sultan, Süleyman Han Ve Kuşatma 1453
- Mustafa Armağan: Mahrem Osmanlı Tarihi
- Talha Uğurluel: Dünyayı Hüküm Eden İmparator (Kanuni),
- Cengiz Çandar: Mezopotamya Ekspresi
- İlber Ortaylı: İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, Üç Kıtada Osmanlı, Son İmparatorluk Osmanlı, Biz ve Tarihimiz
- İskender Pala: Katr-ı Matem
- Feridun Emecen: Fatih ve Kıyamet
- Sibel Eraslan: Deniz/Çöl
- Vahdeddin Engin ve Muzaffer Albayrak: Çanakkale, Tarihin Akışını Değiştiren Savaş
- Çağdaş Türk Öykülerinden Seçmeler
- Türk Mizah Öykülerinden Seçmeler

Çocuk Kitapları:

- Saide Nur Dikmen: Gezgin Eşeğin Uyun Atlası
- Şebnem Güler Karacan: Zeynep'in Aşırı Komik Maceraları (5 kitap)
- Vural Kaya: Kutlu Peygamberim

4.3. “Hoptirina” Öykü Koleksiyonundaki Söz Oyunlarının Arapçaya Çevirisinin Değerlendirilmesi

Söz oyunları Delabastita'ya göre (1996, s.128), “iki veya daha fazla dilsel yapının az veya çok benzer biçimlerle ve az veya çok farklı anlamlarla iletişimsel olarak bir arada kullanılmasını sağlamak için dilin yapısal özelliklerinden faydalanılan çeşitli metinsel olgulara verilen genel isimdir”. Bir başka deyişle, eşsesli, eşanlamlı ya da yan anlamlı, çok anlamlı ve benzer sesli ifadelerin bir metin içerisinde iletişimsel bir etki yaratmak amacıyla

kullanılmasıdır. “Hoptirinam”daki söz oyunlarının Arapça çevirisinde nasıl verildiği ve hangi çeviri stratejilerinin kullanıldığı aşağıda örneklerle açıklanmıştır.

Tablo 1

Örnek İnceleme 1

Kaynak Metin	Erek Metin
Ad ada benzer, yer yere benzer, er ere benzer, kişi kişiye, dişi dişiye benzer. (Nesin, 2013, s.7)	الاسم يشبه الاسم، والمكان يشبه المكان، والإنسان يشبه الإنسان، والرجل كأنه الرجل، والمرأة كأنها المرأة. (Nesin, 1998, s.5)

Çevirmen, “Ad ada benzer, yer yere benzer, er ere benzer” ifadelerine karşılık olarak “الاسم يشبه الاسم، والمكان يشبه المكان، والإنسان يشبه الإنسان” ifadelerini kullanmış ve sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisini uygulamıştır. “Kişi kişiye, dişi dişiye benzer” ifadelerine karşılık olarak “الرجل كأنه الرجل، والمرأة كأنها المرأة” ifadelerini kullanmıştır. Çevirmen, “Kişi kişiye, dişi dişiye benzer” ifadesini “الرجل يشبه الرجل، والمرأة تشبه المرأة” şeklinde çevirebilirdi. Böylece kaynak metinde olan söz oyunları ve ritmi koruyarak erek dile aktarabilirdi. Çevirmen, burada telafi yoluyla çeviri stratejisini kullanmıştır. Türkçedeki “kişi kişiye, dişi dişiye benzer” ifadesi yerine “الرجل كأنه الرجل، والمرأة كأنها المرأة” yani “erkek sanki erkektir, kadın da sanki kadındır” şeklinde çevirerek telafi yoluyla çeviri stratejisini kullanmıştır.

Tablo 2

Örnek İnceleme 2

Kaynak Metin	Erek Metin
Her solukta Tanrı adını dilinden düşürmez, içinden, dışından kötülük geçirmez, aptessiz yere basmaz, boş söze kulak asmaz, beş vakit alını secdeden kalkmaz idi. (Nesin, 2013, s.7)	ولا يتوانى لحظة عن ذكر اسم الوضاء. لا يقدم على سوء، ولا يخطو خطوة دون وضوء. لا يعير انتباها لهرء، ولا يقطع وقت صلاة. (Nesin, 1998, s.5)

Çevirmen, kaynak metindeki “Tanrı” kelimesini “الوضاء” “gökçek yüzlü, güzel, temiz, güzel parlak” anlamında çevirmiştir. “Tanrı” kelimesine karşılık olarak “gökçek yüzlü, güzel, temiz, güzel, parlak” anlamındaki “الوضاء” sözcüğünü seçmesinin nedeni Tanrının temiz, güzel olduğunu vurgulamak için olabilir. Çevirmen, “Tanrı” sözcüğünün çevirisinde yerlileştirme çeviri stratejisini uygulamıştır. Çevirmen, geri kalan kısımları da kaynak

metindeki ritmi ve söz oyunlarını koruyarak çevirmiş ve açıklama çeviri stratejisini kullanmıştır.

Tablo 3

Örnek İnceleme 3

Kaynak Metin	Erek Metin
Kapı açıldı. Kapıyı açan ipsis sapsız kişi idi. Belde kuşak, kuşakta bıçak, karşısına dikildi. (Nesin, 2013, s.8)	كان فاتح الباب رجلا تبدو عليه علائم الشر. في خصره حزام، وفي الحزام غدار، انتصب أمامه. (Nesin, 1998, s.7)

Çevirmenin, “kapı açıldı. Kapıyı açan ipsis sapsız kişi idi” ifadesi yerine "كان فاتح الباب رجلا" ifadesini kullanarak açıklama yoluyla çeviri stratejisini tercih ettiği görülmektedir. Bu nedenle Türkçedeki “ipsis sapsız” ifadesi etkisini yitirmiştir. “Kapı açıldı” ifadesi "انفتح الباب" şeklinde çevrilebilirdi fakat çevirmen çevirmemiş bundan dolayı çıkarma yoluyla çeviri stratejisini uyguladığı söylenebilir. “Belde kuşak, kuşakta bıçak, karşısında dikildi” ifadesini ise; "في خصره حزام، وفي الحزام غدار، انتصب أمامه" şeklinde çevirerek kaynak metindeki ritmi ve söz oyununu koruduğu gözlenmektedir. Burada ise, sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 4

Örnek İnceleme 4

Kaynak Metin	Erek Metin
Her odada, kırk ipsis sapsız, hırsız uğursuz oturmuş zar atar, barbut oynar, oyun kâğıdı açar idi. (Nesin, 2013, s.9)	في كل غرفة أربعون من اللصوص والمناحيس والأشرار. جلسوا يلعبون النرد، والورق والقمار. (Nesin, 1998, s.7)

Çevirmen, “Kırk ipsis sapsız, hırsız uğursuz” ifadelerini "أربعون من اللصوص والمناحيس والأشرار" şeklinde çevirerek telafi yoluyla çeviri stratejisini uygulamıştır. Kaynak metinde kullanılan deyim Arapçaya aktarırken onlara karşılık gelen kelimeleri kullanmıştır. Böylece kaynak metinde geçen deyim erek dilde etkisini yitirmiştir.

Tablo 5

Örnek İnceleme 5

Kaynak Metin	Erek Metin
Bir dikişte şişeyi bitirir, bir oturuşta bir küpü devirir. Avuçla afyon yutar, lüleyle esrar içer idi. (Nesin, 2013, s.11)	صار يشرب في وقفة زجاجة، وفي جلسة برمىلا. بلع براحة اليد أفيونا، وبالمشرب دخن حشيشا. (Nesin, 1998, s.10)

Çevirmen, “bir dikişte şişeyi bitirir, bir oturuşta bir küpü devirir” ifadelerine karşılık olarak “صار يشرب في وقفة زجاجة، وفي جلسة برمىلا” ifadelerini kullanmış ve telafi yoluyla çeviri stratejisini uygulamıştır. “Avuçla afyon yutar, lüleyle esrar içerdi” ifadesini de “بلع براحة اليد أفيونا، وبالمشرب دخن حشيشا” şeklinde erek dile aktarmış ve sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisini tercih etmiştir. Burada çevirmenin kaynak dildeki metni erek dile çevirirken telafi yoluyla çeviri ve sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejilerini tercih ettiği görülmektedir. Burada benzer seslerle yazarın yaptığı söz oyunları Arapça çevirisindeki yerini korumuştur.

Tablo 6

Örnek İnceleme 6

Kaynak Metin	Erek Metin
Evin önünde mermerden oyulmuş bir havuz olup, bu havuzda anadan doğma çıplak, kar gibi ak, gözleri parlak, ay değirmisi yüzlü, badem gözlü, yay kaşlı, altın başlı, tatlı gülüşlü, ince büküşlü, hoppa duruşlu, melek salınışlı kızlar oynamakta idi. (Nesin, 2013, s.12)	أمام البيت بركة. البركة من مرمر فيه نقش ذو صنعة. تسبح في البركة فتيات عاريات كما ولدن، كالثلج بيض بشراتهن، لوزية قدح شررا عيونهن، مثل الأقمار وجوههن. كالسيوف حواجبهن، توجت بالذهب رؤوسهن، أجمل الابتسامات على شفاههن، نحيلات خصورهن. عندما يقفن كأنهن يطرن، وكالملائكة عندما يتلاعبن. (Nesin, 1998, s.10)

Çevirmen, “Evin önünde mermerden oyulmuş bir havuz olup” ifadesini البركة أمام البيت بركة. şeklinde çevirerek ekleme yoluyla çeviri stratejisini kullanmıştır. “Bu havuzda anadan doğma çıplak” ifadesini de “تسبح في البركة فتيات عاريات كما ولدن” şeklinde çevirerek hem ekleme hem telafi yoluyla çeviri stratejilerini kullanmıştır. “Anadan doğma” sözcüğünü “كما ولدن” yani “doğdukları gibi” şeklinde çevirerek telafi yoluyla çeviri stratejisi ile erek dile aktarılmıştır. “تسبح” “yüzüyor” sözcüğü de ekleme çeviri stratejisi ile aktarılmıştır. Çevirmen, “Kar gibi ak, gözleri parlak, ay değirmisi yüzlü, badem gözlü, yay kaşlı, altın başlı, tatlı gülüşlü, ince büküşlü, hoppa duruşlu, melek salınışlı kızlar oynamakta

"أسنانها متساقطة" ifadelerini kullanarak birebir çeviri stratejisini tercih ettiği görülmektedir. Bu nedenle benzer seslerle yazarın yaptığı söz oyunları Arapça çevirisinde kaybolmuştur. Ayrıca çevirmen, "iş bitmiş" ifadesini çevirmemiştir. Ancak, "gözü çapaklı" yerine "عيناها" "kepçe kulaklı" yerine "أذنان مغرقتان" ve "kocakarı" yerine "عجوز شمطاء" ifadelerini seçerek erek dildeki kullanımına uygun bir çeviri yaparak yerileştirme stratejisini kullanmıştır. "dolma burunlu" yerine "أنفها كالمحشي" ve "beli bükük" yerine "ظهرها محني" ifadelerini kullanarak benzer seslerle diğer kısımlarda sağlayamadığı ses benzerliğini vermeye çalışmış, bir başka deyişle telafi yoluna başvurmuştur. Çevirmen, aşağıdaki şekilde Arapçaya çevirerek benzer seslerle yapılan söz oyunlarını erek dilde üretebilirdi:

صاحبة البيت عجوز شمطاء، كالمكنسة شعرها، كالطبل رأسها، كالفأس أسنانها، منفوخة بطنها، غائرتان عيناها، مغرقتان أذناها، كالمحشي أنفها، محني ظهرها، متساقطة أسنانها، سبعون سنة عمرها.

Tablo 9

Örnek İnceleme 9

Kaynak Metin	Erek Metin
Arş Doğuya, Marş Batıya. (Nesin, 2013, s.23)	إلى الشرق كُر.. وإلى الغرب فُر.. (Nesin, 1998, s.25)

Çevirmen burada kaynak metindeki "Arş Doğuya, Marş Batıya" ifadeleri yerine "إلى الشرق" "إلى الشرق كُر.. وإلى الغرب فُر.." ifadelerini seçerek erek dildeki kullanımına uygun bir çeviri yapmış ve yerileştirme çeviri stratejisini kullanmıştır. Aynı zamanda, kaynak metindeki söz oyunları ve ritim olduğu gibi erek dile aktarılmış ve etkisini yitirmemiştir.

Tablo 10

Örnek İnceleme 10

Kaynak Metin	Erek Metin
Bir zamanlar, coğrafyanın bilmediği, tarihin unuttuğu, matematiğin girmediği bir ülke varmış. (Nesin, 2013, s.23)	كان في قديم الزمان دولة لم يدخل إليها الحساب، ولا تعرف الجغرافية، وضيعت التاريخ في غياب النسيان. (Nesin, 1998, s.23)

Çevirmen, kaynak metindeki ifadeyi çevirirken bazı ifadelerin yerini değiştirerek erek dile aktarmıştır. Aynı zamanda, "coğrafyanın bilmediği, tarihin unuttuğu" ifadelerinin erek dile yanlış aktarıldığı gözlenmektedir. Zira "لا تعرف الجغرافية، وضيعت التاريخ في غياب النسيان"

ifadelerinin anlamı “coğrafya bilmeyen ve unutkanlık sebebiyle tarihi kaybeden”dir. Bundan dolayı da erek dile yanlış aktarılmıştır. Burada yazarın kaynak metinde benzer sesle yaptığı söz oyunları ve ritim Arapça çevirisinde kaybolmuştur.

Tablo 11

Örnek İnceleme 11

Kaynak Metin	Erek Metin
Başları omuzlarının içine iyice gömülüyor, sırtları kamburlaşıyor, belleri bükülüyor, adımlarını da atamıyorlarmış. Ancak ayaklarını sürüye sürükleye yürüyebiliyorlarmış. (Nesin, 2013, s.23)	بدأت رؤوسهم تغطس بين أكتافهم، وتحدوب ظهورهم، وتتحنى خصورهم. وإلقاء الخطوة ما عادوا يستطيعون. لكنهم يمشون وأقدامهم يجرون. (Nesin, 1998, s.25)

Çevirmenin, “başları omuzlarının içine iyice gömülüyor, sırtları kamburlaşıyor, belleri bükülüyor” ifadeleri yerine "بدأت رؤوسهم تغطس بين أكتافهم، وتحدوب ظهورهم، وتتحنى خصورهم" ifadelerini kullanarak sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisini tercih ettiği ve kaynak metindeki söz oyunlarını ve ritmi koruduğu görülmektedir. Ancak, “adımlarını atamıyorlarmış, ancak ayaklarını sürüye sürükleye yürüyebiliyorlarmış” yerine "ولإلقاء الخطوة ما عادوا يستطيعون. لكنهم يمشون وأقدامهم يجرون" ifadesini seçerek erek dildeki kullanımına uygun bir çeviri yaparak yerileştirme stratejisi tercih edilmiştir. Ayrıca kaynak metindeki söz oyunları ve ritim de korunmuştur.

Tablo 12

Örnek İnceleme 12

Kaynak Metin	Erek Metin
Bu sesler o ülkenin Yönetmenbaşı'nın kulağına kadar ulaşmış. (Nesin, 2013, s.23)	تناهت هذه الاصوات إلى أذن رأس الإدارة. (Nesin, 1998, s.25)

Burada ise çevirmenin “Yönetmenbaşı” ifadesine karşılık olarak yerine "رأس الإدارة" ifadesini tercih ederek sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisini kullandığı görülmektedir.

Tablo 13

Örnek İnceleme 13

Kaynak Metin	Erek Metin
Avuç içi gibi bilinen bu yeryüzünün bilinmeyen biyerinde açları toklarından çok, düşünenleri konuşanlarından az bir ülke varmış. O ülkede yaşayanlar bolluk içinde darlık, varlık içinde yokluk çekerlermiş. Başları önlerine eğik, bakışları içlerine dönük, gönülleri dışarıya kapanık yaşar giderlermiş. (Nesin, 2013, s.31)	كان يوجد دولة مجهولة في هذه الدنيا المعروفة. جائعو هذه الدولة أكثر من شبعيها، مفكروها أقل من ثرثاريها. أغنياؤها يشكون الفقر. رؤوسهم مطأطأة على صدورهم. وأبصارهم موجهة إلى داخلهم، وقلوبهم محجوبة عما يدور حولهم. (Nesin, 1998, s.35)

Çevirmen, kaynak metindeki “Avuç içi gibi bilinen bu yeryüzünün bilinmeyen biyerinde” ifadesine karşılık olarak “كان يوجد دولة مجهولة في هذه الدنيا المعروفة” ifadelerini kullanmış ve “Avuç gibi bilinen” ifadesini çıkararak erek dile aktarmıştır. “Açları toklarından çok, düşünenleri konuşanlarından az” ifadelerini “جائعو هذه الدولة أكثر من شبعيها، مفكروها أقل من ثرثاريها” şeklinde çevirerek sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisini kullanmıştır. “O ülkede yaşayanlar” ifadesinin de erek dile aktarılmadığı görülmektedir. “Bolluk içinde darlık, varlık içinde yokluk çekerlermiş” ifadeleri ise “أغنياؤها يشكون الفقر” şeklinde çevrilmiş ve çıkarma yoluyla çeviri stratejisi uygulandığı görülmektedir. Kaynak metinde geriye kalan kısım ise sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisiyle erek dile aktarılmıştır. Fakat ona rağmen kaynak metindeki söz oyunlarının Arapça çevirisinde kaybolmadığı görülmektedir.

Tablo 14

Örnek İnceleme 14

Kaynak Metin	Erek Metin
Bu ülkenin başında “Enbaş” denilen biri varmış. (Nesin, 2013, s.31)	على رأس هذه الدولة شخص يلقب “الرأس الأكبر”. (Nesin, 1998, s.35)

Çevirmen, kaynak metindeki “Enbaş” sözcüğünü Arapçaya “الرأس الأكبر” şeklinde çevirerek sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisi kullanmıştır.

Tablo 15

Örnek İnceleme 15

Kaynak Metin	Erek Metin
Halk yine: “Hoptirinam, Tirinamhop, Namhoptiri” diye gülüyormuş ama, eskisi kadar güleliyormuş; eksilen iki kelimelik kadar gülüyormuş. (Nesin, 2013, s.35)	ولكن بقي الناس يتضحكون قائلين: "تري لي لم.. لي لم تري.. لم تري لي..", ولكن لم يكن الضحك كما كان عليه في السابق. نقص الضحك بمقدار عبارتين. (Nesin, 1998, s.39)

Çevirmen, “Hoptirinam, Tirinamhop, Namhoptiri” ifadeleri yerine *لَمْ تَرِي لِي لَمْ تَرِي لَمْ تَرِي لِي لَمْ تَرِي لِي* ifadelerini seçerek erek dildeki kullanımına uygun bir çeviri yapmış ve yerlileştirme çeviri stratejisini kullanmıştır. Ayrıca “Hoptirinam” yerine kullanılan *لَمْ تَرِي لِي لَمْ تَرِي لِي* sözcüğü Araplarda alay etmek ve dalga geçmek için kullanılmaktadır. Aynı zamanda kaynak metindeki söz oyunlarının ve ritmin korunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 16

Örnek İnceleme 16

Kaynak Metin	Erek Metin
Enbaş, kahkahadan kırılırken, o somurtkan, asık suratlı insanlar da durmadan, ne demeye, ne anlama geldiğini bilmeden, - Hoptirinam... - Tirinamhop... - Namhoptiri!.. diye bağırışıp duruyorlarmış. (Nesin, 2013, s.36)	وبينما كان الرأس الأكبر يكاد أن يموت من الضحك، كان الناس العائسون، المكشرون يصرخون ويرددون، دون إدراك لما يعنون: - تري لي لم.. - لي لم تري.. - لم تري لي.. (Nesin, 1998, s.41)

Burada ise çevirmenin “kahkahadan kırılmak” deyimini *"يكاد أن يموت من الضحك"*, “gülmekten ölmek üzeredir” şeklinde erek dile aktararak açılımlama yoluna gidildiği görülmektedir. Ancak, “Hoptirinam, Tirinamhop, Namhoptiri” ifadeleri yerine *لَمْ تَرِي لِي لَمْ تَرِي لِي لَمْ تَرِي لِي* ifadelerini seçerek erek dildeki kullanımına uygun bir çeviri yaparak yerlileştirme çeviri stratejisi kullanılmıştır.

Tablo 17

Örnek İnceleme 17

Kaynak Metin	Erek Metin
Bu yerin suları içimli, dağ ovası biçimli, havası ılımlı, toprağı verimli, yeri göğü alımlıydı. Gel gör, çoban başka çobanlara hiç benzemezdi. Acıma nedir bilmez, ah'tan of'tan anlamaz, kıyıcı bir çobandı. Elinde kaval yerine düdük, bir de ucu topuzlu sopa taşırdı. Sütünü sağıp, yününü kırkıp, bağıracağını satıp, gübresini alıp, derisini yüzüp, etini yiyip, kemiğini kullanıp, iliğini sömürüp, her neleri varsa hepsinden yararlandığı, onların yüzünden geçindiği koyunları hiç sevmez, onlara hiç acımazdı. (Nesin, 2013, s.51)	مياه ذاك المكان رقراقة، جباله وسهوله كيّسة، أجواؤه معتدلة، أراضيّه خصبة، سمواته السبع أخاذه، لكن هذا الراعي لا يشبه الرعاة الباقين. فهو لا يعرف للرحمة معنى، ولا يفهم الأخ والآه. كان ظالما، يحمل بدل الناي صفارة، وبيده هراوة، والأغنام التي يحلبها، ويجز صوفها، ويبيع أمعاءها، يأخذ روثها، ويسلخ جلدها، ويأكل لحمها، ويستغل حتى نخاعها، ويستفيد من كل ما فيها، لا يكن لها شفقة أو محبة. (Nesin, 1998, s.61)

Çevirmen, kaynak metinde geçen “Bu yerin suları içimli, dağ ovası biçimli, havası ılımlı, toprağı verimli” ifadeleri yerine “مياه ذاك المكان رقراقة، جباله وسهوله كيّسة، أجواؤه معتدلة، أراضيّه خصبة” ifadelerini kullanarak sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisi uygulamış ve kaynak dildeki söz oyunları ve ritmi korumuştur. “Yeri göğü alımlıydı” ifadesi yerine ise “سمواته السبع أخاذه” yani “yedi göğü alımlıydı” ifadesini tercih etmiş ve yerlileştirme stratejisi kullanmıştır. “Acıma nedir bilmez” ifadesi yerine “فهو لا يعرف للرحمة معنى” yani “acımanın hiçbir anlamını bilmez” şeklinde ekleme yoluyla çeviri stratejisi uygulanarak erek dile çevrilmiştir. “Ah’tan of’tan anlamaz” ifadesi yerine “لا يفهم الأخ والآه” ifadesini seçerek erek dildeki kullanımına uygun bir çeviri yapılmış ve yerlileştirme stratejisi kullanılmıştır. Çevirinin geriye kalan kısmını ise; çevirmen kaynak metindeki söz oyunları ve ritmi koruyarak çıkarma yoluyla çeviri stratejisini kullanmıştır.

Tablo 18

Örnek İnceleme 18

Kaynak Metin	Erek Metin
Paldır Küldür. (Nesin, 2013, s.57)	شك شك. (Nesin, 1998, s.67)

Çevirmen, burada kaynak metinde bulunan “Paldır Küldür” ifadesi yerine "شك شك" ifadesini kullanarak yerileştirme stratejisine başvurmuştur.

Tablo 19

Örnek İnceleme 19

Kaynak Metin	Erek Metin
Bir varmış, bir yokmuş. Bir gün varsa beş gün yokmuş. Hiçbişey yokmuş, kuyruk çokmuş. (Nesin, 2013, s.83)	كان يا ما كان. في يوم كان، وفي خمسة ما كان.. كانت الحاجات غير موجودة والأذيال كثيرة. (Nesin, 1998, s.95)

Yukarıdaki tablo incelendiğinde; çevirmenin, kaynak metindeki ifadeyi erek dildeki kullanımına uygun ifadeleri seçerek kaynak metindeki söz oyunları ve ritmi kaybolmadan telafi yoluyla çeviri stratejisine başvurduğu saptanmıştır.

Tablo 20

Örnek İnceleme 20

Kaynak Metin	Erek Metin
Arşın ordaysa Halep burda. (Nesin, 2013, s.109)	المقياس هنا، وحلب هناك، والبحر يكذب الغطاس. (Nesin, 1998, s.123)

“Arşın ordaysa Halep burda” deyiminin anlamı; “bir iddia veya söz abartılı bulunduğu kanıtını istemek için kullanılan bir sözdür”. Çevirmen, deyim Arapça karşılığı "المقياس هنا، وحلب هناك، والبحر يكذب الغطاس" olan ifadeyi kullanarak hem yerileştirme hem ekleme yoluyla çeviri stratejilerini kullanmıştır. "البحر يكذب الغطاس" ifadesi Arapçada yalanın elbette bir gün ortaya çıkacağını ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Sözcük çevirisi ise; “deniz, dalgıcın yalanını ortaya çıkarır” anlamındadır.

Tablo 21

Örnek İnceleme 21

Kaynak Metin	Erek Metin
Bir o konuşur, bir bu konuşur, günler geçer gider. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım tahtaboşa... (Nesin, 2013, s.109)	هذا يتكلم مرة، وذاك يتكلم في أخرى، والأيام تذهب ولا تعود. هم وصلوا إلى مرادهم، ووقعنا نحن في الخفيسة. (Nesin, 1998, s.123)

Çevirmen burada, kaynak metinde kullanılan masalsı dili erek dildeki kullanımına uygun ifadeler kullanarak Arapçaya çevirmiştir. Kaynak metindeki “onlar ermiş muradına, biz çıkalım tahtaboşa” ifadesi yerine "هم وصلوا إلى مرادهم، ووقعنا نحن في الخفيسة" ifadelerini kullanarak hem kaynak metindeki söz oyunlarını ve ritmini korumuş hem de sözcüğü sözcüğüne çeviri ve yerileştirme çeviri stratejilerini uygulamıştır.

4.4. “Hoptirina” Öykü Koleksiyonundaki İroninin Arapçaya Çevirisinin Değerlendirilmesi

İroni, bireysel veya toplumsal bir konuda üst bir bakışla, ince bir alay ve bir şeyi över gibi görünüp aslında gülünçleştirerek anlatmaktır. Bu anlamda Kierkegaard’ın deyişiyle; “Söylenen sözün aksinin ima edilmesi”dir (Alay, 2016, s.116).

Tablo 22

Örnek İnceleme 22

Kaynak Metin	Erek Metin
Moktus, günün birinde uçarsa hiçkimse buna şaşmayacaktı. Şimdiye dek göklere uçmamış olması, Tanrı yolundan ayrılan gafilleri doğru yola getirmek görevi için olmalıydı. (Nesin, 2013, s.15)	لو طار موكتوس في أحد الأيام لما أدهش أحدا. وسبب عدم ارتقائه إلى السماوات حتى الآن، لا بد أنه شد الغافلين، الصابنين عن طريق الرب إلى الطريق القويم. (Nesin, 1998, s.15)

Kaynak metindeki ifadede insanların söylenene ve görünene körü körüne inandıklarını ifade etmek için kullanılan bir ironi vardır. Çevirmen, kaynak metindeki ifadeyi sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisini kullanarak erek dile aktarmıştır. Kaynak metindeki ironinin etkisi erek metinde de etkisini koruduğu görülmektedir.

Tablo 23

Örnek İnceleme 23

Kaynak Metin	Erek Metin
Moktus bigün uçurse, hiçkimse şaşmayacaktı. Onların şaşıkları neden Moktus'un başının üstünde bir nur halesinin bulunmadığıydı. (Nesin, 2013, s.16)	لو طار موكتوس في أحد الايام لما أدهش أحدا. ما يدهشهم هو عدم وجود هالة من النور على رأس موكتوس. (Nesin, 1998, s.16)

Kaynak metindeki ifadede insanların söylenene ve görünene körü körüne inandıklarını ifade etmek için kullanılan bir ironi vardır. Çevirmen bu örnekteki ifadeleri sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisine başvurarak erek dile çevirmiştir.

Tablo 24

Örnek İnceleme 24

Kaynak Metin	Erek Metin
Sahiden seninle evleneceğime inanmış mıydın muhterem peder? Ben ikimizden hangimizin daha günahkâr olduğunu anlamak istemiştım. Böyle merak, yüzbin florine değmez mi? (Nesin, 2013, s.22)	هل صدقت بجد أنني سأتزوجك يا أبانا المحترم؟ أنا أردت أن أفهم أي منا أكثر كفرا. وهل مائة ألف فيلورين كثيرة في سبيل توق كهذا؟ (Nesin, 1998, s.23)

Bu örnekte de bir din adamının bir fahişeden bile daha günahkâr olduğunu ima etmek için kullanılan ironi vardır. Çevirmen kaynak metindeki ifadeleri sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisini kullanarak erek dile çevirmiştir.

Tablo 25

Örnek İnceleme 25

Kaynak Metin	Erek Metin
Altyönetmenler, -Efendimiz, demişler, kullarınızın sesleridir. İlk bu sesler bize vızıltı geliyordu, kulak asmadık. Sonra mırıltılar, dırıltılar başladı, aldırış etmedik, sonra uğultu oldu, yine aldırmadık. Ama gitgide azdılar. Buyursanız, boğazlarından bikaç ses telini çıkarttırır, seslerini soluklarını kısarız. (Nesin, 2013, s.23)	قال المدراء الأدنى: - يا مولانا هذه أصوات رعاياكم. كانت في البداية طنيناً فلم نصغ لها، بعد هذا أصبحت تأوها وتشكيا، لم نعرها انتباهاً. فيما بعد أصبحت ضجيجاً، فلم نشغل أنفسنا بها. لكنها مع الزمن زادت عن الحد. إذا تفضلتم بالأمر نقطع بعض حبالهم الصوتية، فنحد من أصواتهم. (Nesin, 1998, s.25)

Yazar, burada insanların yaşadığı zorlukları artık kaldıramadıklarını, yöneticilerin de onları susturmak için her türlü kötülük yapmaya hazır olduklarını ironik bir dil kullanarak ifade etmiştir. Çevirmen, “Altyönetmenler” sözcüğünü “المدراء الأدنى” olarak çevirmiş ve sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisine başvurmuştur. “İlkin bu sesler bize vızıltı geliyordu, kulak asmadık” ifadelerine karşılık olarak “كانت في البداية طنيناً فلم نصغ لها” ifadeleri kullanılmış ve “geliyordu” fiili çıkartılarak çevirisi yapılmıştır. “Sonra mırıltılar, dırıltılar başladı” ifadesinin çevirisi yapılmamıştır. “Sonra uğultu oldu” ifadesi yerine “فيما بعد أصبحت ضجيجاً” ifadeleri kullanılmış ve sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisi kullanılmıştır. “Ama gitgide azdılar” ifadesi yerine “لكنها مع الزمن زادت عن الحد” ifadeleri kullanılmış ve açılımla yoluyla çevirisi stratejisi kullanılmıştır.

Tablo 26

Örnek İnceleme 26

Kaynak Metin	Erek Metin
Kendilerine yük, ağırlık olan gölgelerinden kurtulmak için, bir doğuya, bir batıya, doğudan batıya, batıdan doğuya koşar dururlarmış. Ama ne yapsalar, bitürlü sırtlarındaki yükten, ayaklarındaki ağırlıktan kurtulamazlarmış. (Nesin, 2013, s.27)	من أجل التخلص من ظلهم المشغل لهم حملاً وثقلاً يركضون مرة إلى الشرق ومرة إلى الغرب، مرة من الشرق إلى الغرب، ومرة من الغرب إلى الشرق. ولكن على الرغم من كل ما فعلوه فلم يتخلصوا من حمل ظهورهم، ومن ثقل أقدامهم. (Nesin, 1998, s.29)

Burada, insanların kendi sorunlarından kurtulmak için çaresizce oradan buraya koştuklarını ve aslında yöneticilerinin baskısından yoruldukları ironik bir dille ifade edilmiştir.

Çevirmen, kaynak metindeki ifadelerin erek dile aktarımında sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisine başvurmuştur.

Tablo 27

Örnek İnceleme 27

Kaynak Metin	Erek Metin
Ama gölgeleri ne kadar kısalsın kısalsın, küçülürse küçülsün, gölgeleri büsbütün yok olmamış, onlar da gölgelerinden kurtulamamışlar. Çünkü öğle geçti mi, yine gölgeleri uzuyor, büyüyor, onlar da ağır gelen gölgelerinden kurtulmak için batıya doğru kaçıyorlarmış. (Nesin, 2013, s.28)	ولكن مهما صغرت الظلال، وقصرت، لا تزول نهائيا، وبالتالي فإنهم لا يتخلصون من ظلالهم نهائيا. لأنه عندما يمر وقت الظهيرة، تبدأ ظلالهم بالكبر، والتطاول مجددا. وحتى إنه قيل عن بعض هؤلاء كانوا يهربون إلى الغرب لكي يتخلصوا من ظلالهم. (Nesin, 1998, s.30)

Yazar burada, insanların yüklerinden, sıkıntılarından kurtulmak için ne yaparlar yapsınlar işe yaramadığını dile getirmek için ironik bir dil kullanmıştır. Çevirmen, “Ama gölgeleri ne kadar kısalsın kısalsın, küçülürse küçülsün, gölgeleri büsbütün yok olmamış” ifadesini yerine "ولكن مهما صغرت الظلال، وقصرت، لا تزول نهائيا" ifadesini kullanmış, “kısalmak” ile “küçülmek” fillerin yerini değiştirerek çevirmiştir. “Onlar da gölgelerinden kurtulamamışlar” ifadesinin erek dile çevirisinde “büsbütün, tamamen” anlamına gelen sözcüğünü ekleyerek çevirmiştir. Çevirmen, “onlar da onlara gelen ağır gelen gölgelerinden kurtulmak için batıya doğru kaçıyorlarmış” ifadesinde kullanılan şimdiki zamanın hikâyesini erek dile aktarımını sağlamak için "حتى إنه قيل" “hatta ...söylendi” anlamına gelen ifadeyi ekleyerek çevirisini yapmıştır.

Tablo 28

Örnek İnceleme 28

Kaynak Metin	Erek Metin
Kimi batıya, kimi doğuya, kimi ne batıya, ne doğuya diye tartışıp çekişip dururken, halk da artık ordan oraya koşup durmaktan, kimi doğuya, kimi batıya koşarken birbirleriyle çatışıp çarpışmaktan iyice yorulmuş, bezmiş. (Nesin, 2013, s.28).	وبينما يستمر النقاش، ويتصاعد بين القائلين إلى الغرب، والقائلين إلى الشرق، والقائلين لا إلى الغرب، ولا إلى الشرق، تعب الناس من الركض إلى هذه الجهة، وإلى تلك، ومن تصادمهم في أثناء الركض، فبدأوا بالصراخ. (Nesin, 1998, s.31)

Kaynak metinde, insanların sıkıntılarından kurtulmaya çalışırken birbirlerine girdiklerini dile getirmek için ironik bir dil tercih edilmiştir. Çevirmen, “kimi batıya, kimi doğuya, kimi ne batıya, ne doğuya diye tartışıp çekişip dururken” ifadesine yerine “وبينما يستمر النقاش، ويتصاعد بين القائلين إلى الغرب، والقائلين إلى الشرق، والقائلين لا إلى الغرب، ولا إلى الشرق” ifadesini kullanmış ve bazı yerlerde sözcüklerde yer değişikliği yapmış ve bazı eklemelerde bulunmuştur. “halk da artık ordan oraya koşup durmaktan, kimi doğuya, kimi batıya koşarken birbirleriyle çatışıp çarpışmaktan iyice yorulmuş, bezmiş” ifadesindeki yüklem yerini değiştirerek ve “bezmiş” fiilini çıkararak erek dile aktarmıştır.

Tablo 29

Örnek İnceleme 29

Kaynak Metin	Erek Metin
Baskı arttıkça da ha babam surat asıyorlarmış. Surat asmışlar, somurtmuşlar, en sonunda surat asa, somurta öyle bir duruma gelmiş, suratlar asılmaz olmuş. Asıla asıla kaskatı kesilen suratları daha çok somurtmaya elverişli değilmiş. Yüzlerinde somurtacak bir kıpılık yer, bir çizgi kalmamış. Orası bir asık suratlar ülkesi, bir somurtkanlar yurdu olmuş. Gel zaman git zaman, surat asa asa insanlar gülmesini, sevinmesini unutmuşlar. Orda yaşayanlardan hiçbiri, gülmek nedir, nasıl gülünür bilmez olmuş. (Nesin, 2013, s.32)	وكلما ازدادت الضغوط، ازدادت حواجبهم تقطيباً، وعبوساً. قطبوا حواجبهم، وعبسوا، ثم زادوا من التقطيب والعبوس، إلى أن وصلت حواجبهم إلى حد لم تعد فيه تقطب، ووجههم لم تعد فيه تعبس. لم يبق في وجههم موضع خط أو شعرة دون عبوس أو تقطيب. أصبحت الدولة دولة المقطبين ووطن العابسين. مرت الأيام، ودارت الأسابيع، نسي الناس في تلك الدولة الضحك والفرح. (Nesin, 1998, s.36)

Yazar burada o ülkedeki insanların atalarının baskı döneminde, tepkilerini surat asarak dile getirdiğini öğrenince onlar gibi surat asarak yönetime karşı çıkmaya çalışırken gülmeyi unuttuklarını ima eder ironik bir dil kullanmıştır. Çevirmen, “baskı arttıkça da ha babam surat asıyorlarmış” ifadesini “ha babam” sözcüğünü çıkararak "وكلما ازدادت الضغوط، ازدادت" şeklinde erek dile aktarmıştır. Çevirmen, kaynak metindeki düşüncüyü erek dile aktarırken çıkarma yoluyla çeviri stratejisine başvurmuştur ve ironinin anlaşılmasını okuyucuya bırakmıştır.

Tablo 30

Örnek İnceleme 30

Kaynak Metin	Erek Metin
Çok doğru söylüyorsunuz ama, bu dediklerinizin ne anlama geldiğini bilmeden nasıl gülelim? Siz bu “tirimiri”lerin anlamlarını öğrenmediniz mi? (Nesin, 2013, s. 33)	صحيح، ولكن كيف نضحك دون أن نعرف معنى ما تقولون؟ ألم تعرفوا معنى هذه التري ليلات؟ (Nesin, 1998, s.37)

Yazar burada ise; insanların sorgulamadan söylenenlere ve duyulanlara inandıklarını eleştirmek için ironik bir dil kullanmıştır. Çevirmen, “çok doğru söylüyorsunuz” ifadesini erek dile aktarırken “صحيح” sözcüğüyle aktarmış ve çıkarma yoluyla çeviri stratejisini kullanmıştır. “Tirimiriler” sözcüğünü ise “التري ليلات” olarak yerlileştirme stratejisini kullanarak çevirmiştir.

Tablo 31

Örnek İnceleme 31

Kaynak Metin	Erek Metin
O günden sonra o ülkede herkes birbirine “İlerleyelim”, “Yükselelim”, “Kalkınalım” demeye başlamış. Yıllarca söyleye söyleye bu söze öyle alışmışlar ki, bu sözler o ülkede artık selam yerine geçmeye başlamış. “Merhaba”, “hoş geldin”, “hoş bulduk”, “günaydın”, “allahaismarladık”, “güle güle” gibi sözler unutulmuş. (Nesin, 2013, s.38)	منذ ذلك اليوم أصبح الناس عندما يحدث بعضهم بعضا يقولون: "لنتقدم"، "لننهض"، "لنسمو". ومع السنين اعتاد الناس على هذه الكلمات لكثرة تكرارها حتى أصبحت تستخدم بدل السلام، ونُسيت كلمات: "مرحبا، أهلا وسهلا، صباح الخير، مع السلامة، أستودعك الله". (Nesin, 1998, s.44)

Burada da insanların sorgulamadan duyduklarını taklit ettiklerini ifade etmek için ironik bir dil kullanılmıştır. Çevirmen, “O günden sonra o ülkede herkes birbirine “İlerleyelim”, “Yükselelim”, “Kalkınalım” demeye başlamış” ifadesi yerine “منذ ذلك اليوم أصبح الناس عندما “Yıllarca söyleye söyleye bu söze öyle alışmışlar ki, bu sözler o ülkede artık selam yerine geçmeye başlamış. Merhaba, hoş geldin, hoş bulduk, günaydın, allahaısmarladık, güle güle gibi sözler unutulmuş” ifadesi yerine “ومع السنين اعتاد الناس على هذه الكلمات لكثرة تكرارها حتى أصبحت تستخدم بدل السلام، ونُسيت كلمات: “مرحبا، أهلا وسهلا، صباح الخير، مع السلامة، أستودعك الله” ifadeleri kullanılmış ve yer değişikliği yapılarak erek dile aktarımı sağlanmıştır. Aynı zamanda kaynak metindeki ironik dilin anlaşılması sağlanmıştır.

Tablo 32

Örnek İnceleme 32

Kaynak Metin	Erek Metin
Çok eskiden, çok yeniden, ileriden, geriden, öte yandan, beriden, dünden, yarından, hem ben doğmadan önce, hem ben öldükten sonra, yeryüzünün biyerinde bir kent vardı, bu kentteki evlerden bir ev vardı. Bu masalı okuyanlar, anlatanlar, dinleyenler, hangi yüzyılda, hangi ülkede yaşıyorlarsa, sözünü ettiğimiz bu kent de o yüzyılda vardı. O ülkede kurulmuştu. Benden önce bu masalı okumuş olanları, benden sonra okuyacak olanlar hangi dili konuşuyorlarsa, o kentte yaşayanlar da o dili konuşuyorlardı. (Nesin, 2013, s.44)	كان يا ما كان، في جديد الوقت، وقديم الزمان، في الخلف والأمام، في السابق واللاحق، في الأمس والغد، قبل ولادتي وبعد موتي على هذه الأرض في مكان، كان ثمة مدينة، وثمة بيت من بيوت هذه المدينة. ليكن من يقرأ هذه الحكاية، أو يحكيها، أو يسمعها في أي قرن كان، وليكن في أي مكان كان، فهذه المدينة موجودة في ذلك القرن، وذلك المكان. وجرت هذه الحكاية في تلك الدولة. ومهما كانت لغة الذين قرأوا هذه القصة من قبلي، أو سيقرونها من بعدي، فمن يعيش في تلك الدولة يتكلم تلك اللغة. (Nesin, 1998, s.53)

Yazar burada, yıl kaç olursa olsun, hangi ülke olursa olsun, hangi ırk olursa olsun, ne kadar zaman geçerse geçsin hiçbir şeyin değişmeyeceğini anlatmak için ironik bir dil kullanmıştır. Çevirmen, kaynak metindeki “Çok eskiden, çok yeniden, ileriden, geriden, öte yandan, beriden, dünden, yarından, hem ben doğmadan önce, hem ben öldükten sonra, yeryüzünün biyerinde bir kent vardı, bu kentteki evlerden bir ev vardı” ifadesine karşılık olarak

“كان يا ما كان، في جديد الوقت، وقديم الزمان، في الخلف والأمام، في السابق واللاحق، في الأمس والغد، قبل ولادتي” ifadelerini kullanmış, “كان ثمة مدينة، وثمة بيت من بيوت هذه المدينة” kaynak metindeki bazı ifadelerin yerini değiştirerek ve “bir varmış bir yokmuş” anlamına gelen “كان يا ما كان” ifadesini ekleyerek erek dile aktarmıştır. Çevirmen, kaynak metindeki

diğer ifadelerin erek dile aktarımını ise sözcüğü sözcüğüne çevri stratejisi uygulayarak sağlamıştır.

Tablo 33

Örnek İnceleme 33

Kaynak Metin	Erek Metin
Bundan sonra aradığınızı bulmak için, kendinize bakın... (Nesin, 2013, s.50)	من الآن فصاعدا ابحثوا عما تريدون البحث عنه في أنفسكم أولا! (Nesin, 1998, s.59)

Yazar burada, insanların bir şeyi kötülediklerinde ilk önce kendilerine bakıp ondan sonra yargılamaları gerektiğini anlatmak için ironik bir kullanmıştır. Çevirmen, “bundan sonra aradığınızı bulmak için, kendinize bakın” ifadesini “bundan sonra aramak istediğiniz şeyi önce kendinizde arayın” anlamına gelen "من الآن فصاعدا ابحثوا عما تريدون البحث عنه في أنفسكم أولا" ifadeyi ekleyerek erek dile çevirmiştir.

Tablo 34

Örnek İnceleme 34

Kaynak Metin	Erek Metin
Korkudan titreyen çoban geri geri giderken, - Kuzum, kuzum, güzel kuzum!.. diye kekeledi. Kuzu hırladı: - Ben kuzu değilim artık!.. Çoban yine, - Kuzu, kuzu, kuzum, güzel kuzum!.. diye kekeledi. Kuzu, - Eskiden kuzuydum, sayende kurt oldum!.. diye hırladı. (Nesin, 2013, s.56)	وبينما كان الراعي يتراجع إلى الخلف مرتجفا. قال منمتما: -يا خروف. يا خروفي.. يا خروفي الجميل! عوى الخروف: -أنا لم أعد خروفا. تمتم الراعي مرة أخرى: -خروف. يا خروف، يا خروفي الجميل! عوى الخروف قائلا: -في السابق كنت خروفا. ولكن بفضلك أصبحت ذنبا! (Nesin, 1998, s.65)

Yazar, baskı ve zulüm karşısında bir kuzunun nasıl kurda dönüşebildiğini yani insanların baskı ve zulüm karşısında uslu iken ne kadar zalim ve güçlü olduklarını anlatmak için ironik bir dil kullanmıştır. Çevirmen, kaynak metindeki ifadeleri sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisini tercih ederek erek dile aktarmıştır.

Tablo 35

Örnek İnceleme 35

Kaynak Metin	Erek Metin
- Bu topuzun birinin başına inmesi hiç de boşuna değil. Bunda bir hikmet olsa gerek. Ey yurttaşlar, o hikmet nedir, bilir misiniz? Bu bizim babadan kalma topuz, suçluların üstüne düşüp onların başını eziyor. Mademki topuz birinin başını ezmiştir, onun bir suçu olsa gerek. (Nesin, 2013, s.81)	-سقوط الدبوس على رأس أحدهم لا بد وأن فيه حكمة. أيها المواطنون! هل تعرفون ما هي هذه الحكمة؟ إن الدبوس الموروث عن آبائنا يسقط فوق المذنبين ويعفس رؤوسهم. إذا كان الدبوس قد عفس رأس أحدهم فلا بد أن هذا الواحد مذنب. (Nesin, 1998, s.95)

Yazar, insanların yöneticiye inandıklarını ve topuzun haksız yere halktan birinin başına düştüğünde o kişinin mutlaka bir suçu olduğunu inandıklarını ifade etmek için ironik bir dil kullanmıştır. Çevirmen, kaynak metindeki “bu topuzun birinin başına inmesi hiç de boşuna değil. Bundan bir hikmet olsa gerek” ifadesi yerine “سقوط الدبوس على رأس أحدهم لا بد وأن فيه حكمة” şeklinde “hiç de boşuna değil” ifadesini çıkararak erek dile aktarmıştır. “Ey yurttaşlar, o hikmet nedir, bilir misiniz? Bu bizim babadan kalma topuz, suçluların üstüne düşüp onların başını eziyor. Mademki topuz birinin başını ezmiştir, onun bir suçu olsa gerek” ifadesine karşılık olarak da “أيها المواطنون! هل تعرفون ما هي هذه الحكمة؟ إن الدبوس الموروث عن آبائنا يسقط فوق رؤوسهم. إذا كان الدبوس قد عفس رأس أحدهم فلا بد أن هذا الواحد مذنب.” ifadesini kullanarak sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisini tercih etmiştir.

Tablo 36

Örnek İnceleme 36

Kaynak Metin	Erek Metin
Bir varmış, bir yokmuş. Çok eskiden “adı var, kendi yok” bir ülke varmış. Bu ülkede “kendi var, adı yok” bir yönetim varmış. “Adı var, kendi yok” ülkesinin, “adı yok, kendi var” yönetimi altında, “ne var, ne yok” insanlar yaşarmış. (Nesin, 2013, s.87)	كان يا ما كان، في قديم الزمان، دولة “لها اسم، وليس لها كسم”، لهذه الدولة نظام حكم “له كسم وليس له اسم”. ويعيش في الدولة التي “لها اسم، وليس لها كسم” أناس “لا موجودين ولا غائبين” في ظل حكم “له كسم وليس له اسم”. (Nesin, 1998, s.99)

Yazar, burada varmış gibi ama aslında olmayan ülkeye, yönetime, insanlara yönelik olan eleştirisini ironik bir dille ve zıt ifadeler kullanarak ele almıştır. Erek metne aktarılan çevirisi

incelendiğinde ise; çevirmenin sözcüğü sözcüğüne çeviri yaptığı ve kaynak metindeki ironiyi hedef dildeki okuyucunun anlamasını sağladığı görülmektedir.

Tablo 37

Örnek İnceleme 37

Kaynak Metin	Erek Metin
Bilimde, sanatta, politikada, nerde olurlarsa olsun, dümen suyunda giden kuyruk altı yaratıklarının varlığı, ancak öncülerin varlığına bağlıdır. (Nesin, 2013, s.100)	"في العلم والفن والسياسة، وأينما كان، وجود المخلوقات التي تسير في مياه أسفل الذيل مرتبط بوجود الطليعة". (Nesin, 1998, s.114)

Yazar, kaynak metindeki ifadede yalakalık yapan insanların ve yöneticilerinin varlığı ancak öncülerinin varlığıyla olduğu öncülerinin yok olması durumunda da o insanların de yok olup gideceklerini ifade etmek için ironik bir dil kullanmıştır. Çevirmen ise; bu ironik ifadeyi erek dile aktarırken sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisini kullanmış ve ironik dili okuyucuya aktarmıştır.

Tablo 38

Örnek İnceleme 38

Kaynak Metin	Erek Metin
Siz bugüne kadar ne dolmalar yutunuz, çok şükür hepsini de hazmettiniz. Size yutturulan dolmaların hangisi midenize oturdu? Kimin patlıcan dolmasından karnı ağrıdı, hanginiz sancılandınız? (Nesin, 2013, s.103)	وأية محاشي بُلَعتم حتى اليوم! والله الشكر أنكم هضمتموها جميعها. أي محشي بُلع لكم ولَيْط على معدائكم؟ من منكم ألمه بطنه نتيجة أكله محشي الباذنجان؟ من منكم أصيب بنوبات ألم؟ (Nesin, 1998, s.118)

Burada, insanların nelere katlanıp hazmettiklerini ironik bir dille anlatmıştır. Çevirmen kaynak metinde yer alan “Sancılanmak” ifadesini “ağrı nöbetleri” anlamına gelen “نوبات ألم” ifadesiyle telafi ederek çevirmiştir. Kaynak metinde yer alan diğer ifadelerin erek dile aktarımı sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisi ile sağlanmıştır.

Tablo 39

Örnek İnceleme 39

Kaynak Metin	Erek Metin
Biz patlıcan dolması gibi lüksle değil, fasulye sıırğı gibi bu halkın kalkınması için zaruri olan ihtiyaçlarıyla uğraşıyoruz. (Nesin, 2013, s.106)	نحن لا نعمل في أمور كمالية مثل محشي الباذنجان، بل نعمل من أجل تأمين الحاجيات الضرورية جدا للشعب مثل نباتات الفاصولياء. (Nesin, 1998, s.120)

Burada, patlıcan dolması iktidarın sahip olduğu ancak halkın istediğı ve çoğunun erişemediğı şeyler olduğu ima edilirken, fasulye sıırğı halkın daha kolay sahip olacağı ve sahip olduklarını elinde tutacak küçük şeyler için kullanılan bir mecazdır. Burada sembolik olarak verilen bu iki kavramın erek metinde de okuyucunun anlayacağı şekilde verilmesi beklenmektedir. Çevirmen, “patlıcan dolması” ifadesi yerine "محشي الباذنجان" ifadesini kullanmış, “fasulye sıırğı” yerine ise "نباتات الفاصولياء" kullanmış ve sözcüğü sözcüğüne çeviri yapmıştır ve ironinin anlaşılmasını okuyucuya bırakmıştır.

Tablo 40

Örnek İnceleme 40

Kaynak Metin	Erek Metin
Bizim iktidarımız zamanındaki dolmaya çoktan razı olduk. Eski patlıcanlara hasret çekilmektedir. (Nesin, 2013, s.108)	لقد صرنا راضين وقانعين بالمحشي الذي كان أيام حكمنا. إنكم اليوم تتحسرون على الباذنجان القديم. (Nesin, 1998, s.122)

Yazar burada, insanların yaşadıkları sıkıntıları kabullendiklerini anlatmak için ironik bir dil kullanmıştır. Çevirmen, kaynak metinde yer alan ifadeleri sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisini kullanarak erek dile aktarmıştır. Bundan dolayı kaynak metindeki ironinin anlaşılması okuyucuya bırakılmıştır.

Tablo 41

Örnek İnceleme 41

Kaynak Metin	Erek Metin
Peki, sen söyle bakalım, güzellik enstitüsünden çıkmış kadınlar gibi nasıl böyle gıcır gıcır kaldın? (Nesin, 2013, s.123)	حسن، احكي لنا أنت كيف بقيت تتلامعين هكذا مثل امرأة خرجت لتوها من معهد التجميل؟.. (Nesin, 1998, s.141)

Yazar burada, her şeye rağmen yöneticilere çıkarları uğruna yalakalık yapan insanların her şeye rağmen nasıl yorulmadıklarını, yıpranmadıklarını dile getirmek için ironik bir dil kullanmıştır. Çevirmenin, kaynak metinde yer alan ifadeleri sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisiyle erek dile aktardığı görülmektedir.

Tablo 42

Örnek İnceleme 42

Kaynak Metin	Erek Metin
Araba milletin, adam milletin, sarımsak milletin. Ayrımız gayrımız mı var? Hepimiz, millet yoluna kurban değil miyiz? (Nesin, 2013, s.124)	السيارة للشعب، والثوم للشعب. وهل بيننا تفريق؟ ألسنا مستعدين جميعا لنكون قرايين الشعب؟ (Nesin, 1998, s.142)

Burada yazar, aslında yöneticilerin halkı sömürdüğünü ama onun aksini göstermeye çalıştıklarını, olumsuz bir şeyi olumluymuş gibi ifade ederek için ironik bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Çevirmen, kaynak metinde yer alan ifadeleri sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisiyle erek dile aktarmıştır. Aynı zamanda çevirmenin “adam milletin” ifadesini çıkardığı görülmektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Aziz Nesin'in “Hoptirnam” Adlı Eserinin Arapça Çevirisinin Söz Oyunları ve İroni Açısından Değerlendirilmesi adlı çalışmanın çıkış noktası, adı geçen eserin Arapça çevirisini incelemek, Arapça çevirisinde çevirmenin uyguladığı çeviri stratejilerini belirlemektir. Bu çalışmanın ilk bölümü, giriş, yöntem ve Türkiye ve dünyada mizah ve mizah çevirisiyle ilgili yapılan çalışmalar yer almaktadır. İkinci bölümünde, kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. Üçüncü bölümünde, Aziz Nesin ve Arapçaya çevrilen eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümünde, “Hoptirnam” adlı öykü koleksiyonunda bulunan söz oyunları ve ironi kullanımları tespit edilmiş ve çeviri stratejileri bağlamında Arapçaya yapılan çevirisi incelenmiştir. Beşinci bölümü ise; varılan sonuç ve önerilerden oluşmaktadır.

Çalışmada öncelikle “Hoptirnam” adlı öykü koleksiyonunda bulunan her öykü kaynak metin bağlamında söz oyunları ve ironi açısından incelenmiştir. Bu incelemeden sonra çevirmen tarafından uygulanan çeviri stratejileri ortaya konmuştur.

Yapılan incelemeler sonucunda, çevirmenin yerileştirme, ekleme yoluyla çeviri, çıkarma yoluyla çeviri, telafi yoluyla çevir, açıklama yoluyla çeviri ve sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejilerini sık sık kullandığı saptanmıştır. Özellikle sözcüğü sözcüğüne çevirinin yapıldığı yerlerde kaynak metindeki öğelerin erek metne aktarılmasında anlam karmaşıklığı olduğu kararına varılmıştır.

Çevirmenin sözcüklerin cümle içindeki konumları göz önünde bulundurmadan çeviri yaptığı gözlemlenmiştir. Örneğin; kaynak metinde sıfat olan kelime isim veya fiil, fiil olan kelime de erek metne mastar olarak aktarılmıştır. Bu işlemin genellikle çevirmenin tercihindan kaynaklandığı saptanmıştır.

Çevirmenin deyimleri çevirirken bazen sözcüğü sözcüğüne çeviri bazen de ekleme veya çıkarma yoluyla çeviri stratejilerini kullandığı belirlenmiştir. Çevirmenin bunu tercih etmesinin sebebi, deyimın erek dildeki okurun daha iyi anlamasını sağlamak olabilir. Aynı

zamanda çevirmenin bir cümleyi erek dile aktarmada birden fazla çeviri stratejisini kullandığı tespit edilmiştir.

Kaynak metindeki mizahi öğelerinin birçok yerde erek metne yansıtılamadığı saptanmıştır. Erek dile çevrilen eserin ana dilde yarattığı mizahi etkiyi yaratmadığı kanısına varılmıştır. Bunun nedeni çevirmenin kaynak dildeki mizahi öğelerinin kullanımına hâkim olmadığından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Fakat, kaynak metindeki tempo, ritim gibi özellikleri incelendiğinde erek metnin çoğunluğunda kendi etkisini koruduğu gözlemlenmiştir.

Çeviri etkinliğinin çoğalması ve gelişmesi için Türkçe-Arapça, Arapça-Türkçe çevirilerin bulunacağı hakemli bir çeviri dergisi çıkarılmalıdır. Bu dergide yapılan çevirilerin eleştirisini ele alan makaleler yayınlanmalıdır.

Bu çalışma sonucunda Arapça alanında, mizah çevirisinin ve analizinin Türkiye’de ihmal edilen bir çeviri türü olduğu saptanmıştır. Bundan dolayı bu ve benzeri çalışmaların edebiyata ve çeviri eserlere katkı sağlayacağı fikriyle araştırma, çalışma ve inceleme sayılarının ve çeşitlerinin artırılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Adams, E. (2002). *The role of playful humor in art therapy*. Master's Thesis, Concordia University, Concordia.
- Akhavan, B., & Asad, P. (2011). Humor and translation: a case study of black humor in Langston Hughes's poetry. *Journal of Language and Translation*, 2(1), 51-57.
- Alay, O. (2016). Türk halk şiirinde öteki gerçeklik olarak ironi. *Folklor/Edebiyat*, 22(88), 117-130.
- Alharthi, A.A.A. (2016). *Challenges and strategies of subtitling humour: a case study of the American sitcom seinfeld, with particular reference to English and Arabic*. PhD Thesis, University of Salford, Manchester.
- Antonopoulou, E. (2004). Humor theory and translation research: proper names in humorous discourse. *Humor*, 17(3), 219-255.
- Armat, M., Armat, M., & Googol, N. (2012). *Humour translation in english cartoon subtitled into persian*. Paper presented at The Asian Conference on Education & Official Conference Proceedings. Osaka, Japan.
- Asimakoulas, D. (2004). Towards a model of describing humour translation: a case study of the Greek subtitled versions of airplane! And naked gun. *Journal des Traducteurs*, 49(4), 822-842.
- Balaban, F. (2006). *Aziz Nesin'in hikayelerinde yapı ve tema*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Bell, R. T. (1998). Psychological/cognitive approaches. In M. Baker (ed), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London & New York: Routledge.

- Boztaş, İ. (1992). *Çeviri, çeviride eşdeğerlilik ve dilbilim*. Ankara: Dilbilim 20.Yıl Yazıları.
- Bruździak, E. M. (2009). *Shifts of meaning in humour translation as exemplified by the Polish translation of Shrek*. PhD Thesis, University of Gdańsk, Poland.
- Cebeci, O. (2008). *Komik edebi türler parodi satir ve ironi*. İstanbul: İthaki
- Cohen, A.D. (1984). On taking tests: what the students report. *Language Testing*, 11(1), 70-81.
- Delabastita, Dirk. 1996. "Introduction." In Wordplay and Translation: Essays on Punning and Translation, Dirk Delabastita (ed.), 1–22. *Special issue of The Translator*, (2).
- Diot, R. (1989). Humor for intellectuals: can it be esported and translated? The case of Gary Rudeau'a in serach of reagen's brain. *Meto*, 34(1), 84-87.
- Dökeroğlu, T. Ö. (2013). *Sanatta ironi ve öyküleme pratikleri, sanatta yeterlik sanat eseri çalışması raporu*. Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Eker, G. (2014). *İnsan kültür mizah: eğlence endüstrisinde tüketim nesnesi olarak mizah* (2.Baskı). Ankara: Grafiker.
- Elmas, N. (2010). Tarık Buğra'nın hikâye dilinde ironi. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 25, 135-143.
- Erguvan, M. (2015). *A relevance-theoretic approach to the Turkish translation of homorous culture-specific items in Family Guy*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Göktaş, N. (2009). Camus: yabancı'nın dört çevirisi ve mizahi öğelerin çevrilebilirliği. *Frankofoni Dergisi*, 21(21), 335-351.
- Guodong, Z. (2010). Reconstructing Russian humour in Chinese translations. *Journal of Siberian Federal University Humanities & Social Sciences*, 2(3), 268-276.
- Güneri, C. (2008). *Sanat alanı olarak mizah: sanat, mizah, karikatür ilişkisi ve Türkiye'den üç örnek*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

- Gürçağlar, Ş.T. (2014). *Çevirinin ABC'si*. İstanbul: Say.
- Jaaskelainen, R., (1999). *Tapping the process: an explorative study of cognitive and effective factors involved in translating*. Joensuu: University of Joensuu. Humanities.
- Jaaskelainen, R., (2005). Translation studies: what are they? Retrieved November 11, 2006 from <http://www.hum.expertise.workshop>.
- Karavin, H. (2015). *Translating humor: a comparative analysis of three translations of three men in a boat*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kierkegaard, S. (Çev. Sıla OKUR). (2009). *İroni kavramı*. Ankara: İmge.
- Köksal, S. M. (2013). *Mizahın Türk siyasi kültüründeki yeri ve siyasete ilişkin toplum algısının oluşturulmasındaki rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Karaman.
- Köprülü, S. G. (2013). *Film çevirisinde eşleme yaparken karşılaşılan çeviri sorunları*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Krings, H.P. (1986). Translation problems and translation strategies of advanced German learners of French. In J. House, & S. Blum-Kulka (eds.), *Interlingual and Intercultural Communication*, 263(75). Tübingen: Gunter Narr.
- Lefebvre, H. (2001). Alaycılık, doğurtma yöntemi ve tarih üzerine (Çev. Ş. Demirkol), *Cogito*, 26, 133-145.
- Loescher, W. (1991). *Translation performance, translation process and translation strategies*. Tübingen: Gunter Narr.
- Ma'ruf, F. (2005). İtlala ala'l suhriye 'inde ebi'l Alaa el-Maarri. *Et-Turas 'ül Arabi Dergisi*, 99, 100- 128.
- Nesin, A. (1998). *Hoptirinam* (Çev. A. Abdelli), Beyrut: el-Medâ.
- Nesin, A. (2013). *Hoptirinam*. İstanbul: Nesin.

- Nesin, A. (2001). *Cumhuriyet dönemi Türk mizahı* (Yayına Haz. Turgut ÇEVİKER), İstanbul: Adam.
- Newmark, P. (1988). *Approaches to translation*. Prentice Hall International (UK).
- Okay, O. (1998). Hiciv. *İslam Ansiklopedisi*, 17, 447. İstanbul: Diyanet Vakfı.
- Öngören, F. (1998). *Türk mizahı*. İstanbul: İş Bankası.
- Özcan, Ö. (2002). *Başlangıçtan günümüze Türk edebiyatında hiciv ve mizah (Yergi ve gülmece)*. İstanbul: İnkılap.
- Parlatır, İ., Zülfikar, H., & Gözaydın, N., (1998). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Seguinot, C. (1989). *The translation process*. Toronto: H.G.
- Suçin, M. H. (2007). *Öteki dilde var olmak*. İstanbul: Multilingual.
- Susa, A. (2002). *Humor type, organizational climate and outcomes; the shortest distance between an organizations environment and the bottom line is laughter*. Doctoral Dissertation, University Of Nebraska, UMI Dissertation Information Service, Nebraska.
- Şahin, S. (2012). *Aziz Nesin öykülerinde sosyal eleştiri (1946-1960)*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Taş. S. (2017). Kültürel unsurların çevirisi ve çeviri stratejileri. *Humanitas*, 5(10), 1-14.
- Uğur, İ. (2008). *Televizyon reklamlarında mizahın kullanımı*. İstanbul: Literatürk.
- Vandaele, J. (2002). Introduction: re-constructing humour: meanings and means. *Special Issue: The Translator Studies in Intercultural Communication*, 8(2), 149-172.
- Vandaele, J. (2010). Humor in translation. *Handbook of Translation Studies*. 1, 147-152.
- Vardar, B. (1978). *Başlıca dilbilim terimleri*. İstanbul: İstanbul.
- Venuti, L. (1995). *Translator's invisibility: a history of translation*. London and New York: Routledge.

- Venuti, L. (1998). Strategies of translation. In M. Baker (Ed.), *Encyclopedia of Translation Studies*, 240-244.
- Xeni, E. (2014). *Investigating the process of translation: humour translation norms, strategies and approaches in children's literature*. Master's Thesis, Aston University, Aston.
- Yakar, F. (2008). *Mizahi siyaset*. İstanbul: Başlık.
- Yakın, O. (1999). *Translation of humour with special reference to the cartoons in leman and other popular weekly humour magazines of turkey*. PhD Thesis, The University of Warwick, England.
- Yardımcı, İ. (2010). Mizah kavramı ve sanattaki yeri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 1-41.
- Yazıcı, M. (2011). *Çeviribilimde araştırma*. İstanbul: Multilingual.
- Yazıcı, N. (2011). Yazılı Türk mizahının gelişim sürecinde batılı anlamda ilk mizah dergisi: cem. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(3), 1299-1313.

EKLER

Ek 1. Çevirmen Abdulkadir Abdelli ile Kısa Bir Röportaj

Soru 1: Sizce çeviri serbest mi olmalı yoksa metne bağlı kalarak mı olmalıdır?

Yok çeviri ikisi bir arada olmalıdır. Yani bazı bölümlerde anlama bağlı kalsak metin çok kaybeder. Bazı metinlerde ise metne bağlı kalmak daha iyi olur. Bunun belli bir kuralı yoktur. Yani elimizde olan esere göre bu kural değişir.

Soru 2: Sizce çeviri nedir?

Çeviri, bir kültürü başka bir kültüre sokmaktır.

Soru 3: Çevirmen olarak çeviri yaparken nelere dikkat etmek gerekir?

Çevirmen olarak çeviri yaparken piyasaya dikkat etmek gerekir.

Soru 4: Öğrenci olarak çeviri veya ödev yaparken nelere dikkat etmek gerekir?

Ödev dendiğinde burada çevirmen yeni başlamış demektir yani henüz başlamamış bile onun için ilk önce metni okuyacak yani anlayacak hatta sık sık okuyacak yani sadece bir defa değil. Bunları okuyup metni anladıktan sonra kitabı kapatıp metni hedef dile yüksek sesle sözlü olarak anlatabilir. Bunun iki yararı vardır, hem normal yazılı çeviriyi geliştirir hem simultane veya ardıl çeviri için çok iyi hazırlıklar yapar. Daha sonra cümle cümle okuyup yazar çeviri yapıp sonra gözden geçirir.

Soru 5: Çeviri yaparken neden mizahı, Aziz Nesin'i veya Muzaffer İzgü'yü seçtiniz?

Mizahı seçmemin sebebi; mizah yazarıyım, ülkemde ne yazarsam onay almıyordu. Sonra düşüncelerimi dile getirebilmek için Aziz Nesin ile Muzaffer İzgü'nün eserlerini çevirmeye karar verdim. Adı geçen iki yazarın eserlerini çevirdikten sonra kendi ülkemde tanınmaya başladım. Böylece yazdığım eserler yayınlanmaya başladı. Bunun yanı sıra Arap halkı ile Türk halkının toplumsal sorunları aynıdır. Özellikle de darbeler. Türkiye'de yaşanan sorunlar, darbeler Suriye'de de yaşanıyordu. Sansürden dolayı kendi ülkemde mizah yazamıyordum. Aziz Nesin ile Muzaffer İzgü'nün mizahla ilgili olan eserlerini Arapçaya çevirmek aslında bizim yazmak isteyip ama yazamadığımız sorunları anlatıyor. Yani çeviri sansürleri geçmek için güzel bir tekniktir. Özellikle de Arap dünyasındaki siyasi sorunlar Türkiye'deki ile aynıdır. Deyim ve atasözü çevirirken ise; ilk önce karşılığını ararım eğer birebir karşılığı yoksa o zaman ona yakın anlamda olabilecek kelimeleri bulur kullanırım.

Benim için önemli olan sadece metin değil aynı zamanda biçimsellik de önemlidir. Biçimsel güzellik “Hoptirina” koleksiyonunda ortaya çıkmıştır.

Soru 6: Eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?

“Hoptirina” koleksiyonunun önemli bir özelliği var. Hem masal tarzındadır hem de modern bir yapıdır. Her eser; giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşur. Bu koleksiyon ise; hem Türkçede hem Arapçada ritim var. Bunu elde etmek kolay değildir. Bu koleksiyonunun çevirisi ilk çıktığında Kuveyt’te önemli bir gazeteci ve yazar olan Taleb al-Refai şöyle demişti; “ Hoptirina öykü koleksiyonu; Çeviribilim bölümlerinde okutulması gereken bir eserdir”. Çünkü hem anlamı hem de biçimi birebir hedef dile yansıtan bir eser bulmak çok zordur. Ama “Hoptirina” çevirisi ise; hem anlamı hem de biçimi yansıtmıştır. Buna benzer sözleri de Mısırlı gazeteci ve yazar olan Rajaa al-Nakkash söylemişti. Söyleyeceklerim bu kadar.

Ek 2. “Hoptirnam” adlı eserin Arapça çevirisinin editörü Hatib Bedle ile kısa bir röportaj

Soru 1: Aziz Nesin’in “Hoptirnam” adlı eserin Arapçaya çevirisi süreciyle ilgili ne biliyorsunuz?

80li yılların ortasında arkadaşım Abdulkadir Abdelli İstanbul’da bulunan Mimar Sinan Üniversitesi güzel sanatlar fakültesinden mezun olduktan sonra İdlip’e döndü. Türkçesine çok güveniyordu, bundan dolayı da Türkçe olan bazı eserleri Arapçaya aktarmaya karar verdi. Böylece, Aziz Nesin’in “Zübük” ve “Memleketin Birinde” adlı eserlerini Arapçaya çevirdi. Bu iki eserin çevirisi çok beğeni topladı. Daha sonra da “Hoptirnam” adlı eserin çevirisini yaptı.

Soru 2: Bu eserin Suriye’deki mizaha etkisi var mıydı?

Aziz Nesin’in önceleri Fadıl Catkar’ın Arapçaya çevirdiği bütün eserleriyle Arap edebiyatına ve Suriye’deki Arap edebiyatına büyük bir etkisi vardı. Daha sonra Abdulkadir Abdelli ve birçok Arap çevirmen tarafından eserleri Arapçaya çevrildi. Fakat Abdulkadir Abdelli en başarılı ve meşhur olanlarıydı. Aziz Nesin’in Arap edebiyatına olan etkisinin nedeni; Aziz Nesin’in ele aldığı konularla Arap ülkelerinin çoğunda aynı sorunların yaşanmasıdır. Bunun yanı sıra Aziz Nesin’in güzel üslubu da vardır.

Soru 3: Eserin Arapçaya çeviri sürecindeki rolünüz nedir? Çeviri sürecindeki katkılarınız nelerdir?

Açıkkası Abdulkadir Abdelli’yi çeviri yapmaya teşvik eden bendim. “Zübük” ve “Memleketin Birinde” adlı eserlerin çevirisinde ona yardımcı oldum. Bunun yanı sıra yayınevleri, gazeteler, yerel ve Arap dergilerle çok iyi ilişkilerim vardı. Abdulkadir Abdelli çeviriyordu ben de onun başarısından yayınevlerine bahsediyordum. Fakat daha sonra Abdulkadir Abdelli Arapçada edebi cümle kurmayı çok iyi öğrendiği ve kimsenin yardımına ihtiyacı kalmadığı için çevirileri tek başına yapmaya başlamıştı.

Soru 4: “Hoptirnam” sözcüğünün Arapçaya “Tri..Ley..Lem” çevrilmesinin nedeni nedir? Bu sözcüklerin herhangi bir anlamı var mıdır?

Arap ülkelerinde “Tri..Ley..Lem” sözcüğü alay etmek ve dalga geçmek için kullanılır. Mısırlılar; "يا سلام سَلَمَ الحِيطَة بتتكلم طَرَا طَرَا طَقْ" *yê selem hita btetkallem tara tok tara tok* deler, “ne güzel, duvarı *Tara Tok Tara Tok* konuşurken teslim etti”. Şam’da ise; "فلان يمشي"

"الوحدة ونصف" *fulan yemşı 'al' vehde w nos* derler, "bir kimsenin çok yavaş yürüdüğünü anlatmak için kullanılan bir ifadedir". Tri..Ley..Lem.. derler. Bu da alay için kullanılan bir nağmedir.

Abdulkadir Abdelli bu yöntemden ustalıkla faydalandı. Bu da Aziz Nesin'in üslubunu çok iyi bir şekilde anladığını gösterir. Zira Nesin, romanında; "Hoptirinam" dersek bir anlamı var, fakat eğer onu "Namhoptiri" diye değiştirirsek başka bir anlam içerir, onu "Tirinamhop" diye değiştirirsek başka bir anlam kazanır.

Nesin'in bu sözcüklerin yerlerini değiştirerek siyasi söylemlerde bulunduğu apaçıktır; "İnsanlar hamamda soyundukları zaman uşakla efendisinin birbirinden ayırt edilmemesine Namhoptiri denir".

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...